

Dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača*
Dr. sc. Ivana Radić**
Dijana Rizvić***

UPUĆIVANJE U ODGOJNU USTANOVU – ODGOJNA MJERA ZAHVAĆENA SVJETSKIM TRENDOM TRANSFORMACIJE I DEINSTITUCIONALIZACIJE

Transformacija i deinstitucionalizacija odgojnih ustanova unutar država članica EU-a nije zaobišla ni hrvatsko maloljetničko kazneno pravo. Posljednjim izmjenama Zakona o sudovima za mladež 2019. u hrvatsko maloljetničko pravo uveden je nov pristup izvršenju maloljetničke sankcije upućivanja u odgojnu ustanovu, koji je nazvan specijalizirano udomiteljstvo. Ta se mjera provodi u ustanovama socijalne skrbi (centrima za pružanje podrške u zajednici ili odgojnim domovima) i u udrugama specijaliziranim za djecu s poteškoćama u ponašanju, a prema novom uređenju i kod udomitelja koji se bave specijaliziranim udomiteljstvom za djecu prema posebnom propisu, kao što je propisano Zakonom o udomiteljstvu. Unatoč zakonskoj regulaciji primjena tih mjera izostaje, što upućuje na ozbiljne probleme u praksi. S jedne strane, institucionalni smještajni kapaciteti u odgojnim ustanovama za dječake i djevojčice nedostatni su, pri čemu nedostaju osobito odgovarajuće odgojne ustanove za djevojčice. S druge strane, postoji neuspjeh u provođenju mjera putem specijaliziranog udomiteljstva. Ti problemi mogu dovesti do paradoksa da nedostatak mogućnosti izvršavanja postojeće odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu rezultira izricanjem težih sankcija. Istraživanje će se stoga fokusirati na izricanje te mjere maloljetnicama pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu te na lokacije gdje se ona stvarno provodi.

---

* Marta Dragičević Prtenjača, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, redovita članica i dopredsjednica Akademije pravnih znanosti Hrvatske, marta.dragicevic@pravo.hr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9666-4765>

** Ivana Radić, docentica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, iradic@pravst.hr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4946-6437>

*** Dijana Rizvić, sutkinja Općinskog kaznenog suda u Zagrebu i predsjednica Odjela za mladež, dijanarizvic@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5659-2038>

Ključne riječi: maloljetničko kazneno pravo, odgojne mjere, upućivanje u odgojnu ustanovu, specijalizirano udomiteljstvo, maloljetnice, transformacija i deinstitutionalizacija

1. UVOD

U Hrvatskoj se događa dinamičan proces koji utječe na razvoj maloljetničkog kaznenog prava, i to transformiranjem načina izvršavanja maloljetničkih sankcija, stavljajući u primaran fokus izvaninstitucionalne načine izvršavanja, pa čak i zavodskih odgojnih mjera. Tako je posljednjim izmjenama Zakona o sudovima za mladež (dalje: Zakon ili ZSM)¹ iz 2019. u maloljetničko kazneno pravo uveden potpuno nov i do sada nepoznat koncept izvršavanja odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu u kaznenom pravu.² Navedena odgojna mjera primjenjuje se kada je potrebno izolirati maloljetnika iz njegove trenutačne okoline i omogućiti stručni nadzor i brigu odgojitelja i drugih stručnjaka kako bi se utjecalo na njegovu osobnost, ponašanje, razvoj i obrazovanje, uključujući i radno osposobljavanje.³ Izvršavanje ove mjere provodilo se u pravilu u ustanovama socijalne skrbi prema individualnom programu postupanja, a moglo se provoditi i u udrugama specijaliziranim za rad s djecom koja imaju poteškoće u ponašanju.⁴ Međutim, izmjenama iz 2019. omogućilo se provođenje ove mjere i kod udomitelja specijaliziranih za djecu, odnosno u maloljetničko kazneno pravo uveden je institut tzv. specijaliziranog udomiteljstva za djecu iz obiteljskog prava. Potrebno je napomenuti da ove izmjene nisu izravna posljedica usklađivanja hrvatskog maloljetničkog zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije te obveze transponiranja Direktive (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima,⁵ unatoč percepciji javnosti i struke. Činjenica je da se takva ni slična odredba ne nalazi u spomenutoj Direktivi, nego su se predlagatelji izmjene pozivali na Zakon o udomiteljstvu (dalje: ZOD)⁶ iz 2018.⁷ Drugim riječima, Zakonom o udomitelj-

---

¹ Zakon o sudovima za mladež, NN, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.

² Čl. 15. ZSM-a.

³ Čl. 15. st. 1. ZSM-a.

⁴ Čl. 15. st. 2. ZSM-a.

⁵ Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima, SL EU, L 132, 21. 6. 2016., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=EN> (15. 8. 2023.).

⁶ Čl. 12. st. 3. toč. 2. Zakona o udomiteljstvu, NN 115/18, 18/22.

⁷ Informacije dostupne autoricama. Vidjeti i obrazloženje uz čl. 2. Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež iz 2019., u kojem je kao obra-

stvu prvo je indirektno promijenjen koncept izvršavanja maloljetničkih sankcija, a potom je i direktno mijenjana odredba čl. 15. Zakona o sudovima za mladež.

Doduše, činjenica je i da se u državama članicama Europske unije posljednjih godina čine kontinuirani naponi u smjeru transformacije i deinstitucionalizacije odgojnih ustanova radi što veće primjene evoluirajućih standarda u radu s maloljetnicima.⁸ U suvremenom društvu pristup pravosuđu i postupanju prema maloljetnicima izmijenio se kako bi bolje odražavao promjenjive vrijednosti i potrebe. Jedna je od ključnih sfera tih promjena transformacija odgojnih ustanova, koja duboko utječe na evoluciju kaznenog prava prema maloljetnicima. Međutim, unatoč svemu navedenom i unatoč diversifikaciji načina izvršavanja odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu autorice su došle do informacija da u praksi postoji niz problema pri izvršavanju te mjere, osobito kada su u pitanju maloljetnice. Prema saznanjima autorica⁹ kao primaran problem navodio se kroničan nedostatak odgojnih ustanova, kao i smještajnih kapaciteta u postojećim ustanovama za maloljetnike i maloljetnice. Autorice rada željele su provjeriti takve tvrdnje, ali i tvrdnju da se alternativni način izvršenja navedene mjere u obliku specijaliziranog udomiteljstva (kao izvaninstitucionalni način izvršavanja zavodske mjere) nije razvio u praksi ni za djecu s problemima u ponašanju (dalje: PUP), a kamoli za djecu koja su počinila kazneno djelo, odnosno da takav način izvršenja mjere upućivanja u odgojnu ustanovu prema ZSM-u nije zaživio u praksi.

2. TRANSFORMACIJA ODGOJNIH USTANOVA

Tijekom većeg dijela 20. stoljeća institucionalizacija djece bila je dominantan način brige o djeci koja nisu imala odgovarajuću roditeljsku skrb u mnogim dijelovima Europe, posebice na istoku i jugoistoku, uključujući i Hr-

---

zloženje uvođenja novine navedeno sljedeće: „Ovom odredbom je propisano da se odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, koju će sud izreći kad je maloljetnika potrebno izdvojiti iz sredine u kojoj živi i u pravilu se izvršava u ustanovi socijalne skrbi, može izvršavati i kod udomitelja koji obavlja specijalizirano udomiteljstvo za djecu po posebnom propisu, sukladno njihovom pojedinačnom programu postupanja.“

⁸ Liefwaard, T.; Kilkelly, U., *Child-friendly justice: past, present and future*, u: *Juvenile Justice in Europe: Past, Present and Future*, 2019, i McAra, L.; McVie, S., *Transformations in youth crime and justice across Europe: evidencing the case for diversion*, u: Goldson, B. (ur.), *Juvenile Justice in Europe: Past, Present and Future*, 2019.

⁹ Autorice često dolaze u kontakt s osobama iz prakse, od sudaca, (zamjenika) državnih odvjetnika i odvjetnica do socijalnih pedagoga i drugih stručnih osoba koje u svojem radu dolaze u kontakt s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

vatsku,¹⁰ što se odnosilo na pitanja kako obiteljskoppravne tako i kaznenopravne naravi. *Sovar* navodi da su istraživanja provedena u tim institucijama jasno pokazala da takav pristup ne pridonosi cjelovitom razvoju djece i često dovodi do značajnih zaostataka u usporedbi s djecom koja odrastaju u obiteljima, a tome navodno pridonosi i kultura institucija, koja se manifestira kroz depersonalizaciju, izolaciju, strogu rutinu te negativnu psihosocijalnu atmosferu, uključujući i nasilje.¹¹ Zbog toga su zapadnoeuropske zemlje već sredinom 20. stoljeća počele tražiti nove pristupe skrbi za djecu, što je pokrenulo proces deinstucionalizacije.¹² Deinstucionalizacija podrazumijeva, s jedne strane, premještanje djece iz institucionalnih okruženja u neinstitucionalne uvjete, smanjenje broja djece koja završe u institucijama te, s druge strane, promjenu same kulture institucija, koje su neophodne za djecu koja privremeno borave u njima.¹³ Prema Operativnom planu deinstucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. (dalje: Operativni plan)¹⁴ deinstucionalizacija podrazumijeva zamjenu institucionalnog smještaja oblikom skrbi u zajednici, koji omogućuje da korisnici usluge ostvare život u svojim biološkim, posvojiteljskim ili udomiteljskim obiteljima ili u sklopu organiziranog stanovanja.¹⁵

Ajduković navodi da dokumenti i studije Vijeća Europe, UNICEF-a, Svjetske banke i dr. jasno poručuju da je smještaj djece u dječje domove, u kojima onda najčešće i odrastaju, „najmanje dobro rješenje za dijete te da je potrebno poduzeti sve mjere da se pronađu rješenja koja bolje odgovaraju potrebama djeteta“.¹⁶ Potrebno je imati na umu da se takva stajališta primarno odnose na djecu koja su izmještena iz obitelji temeljem obiteljskopravnih osnova. S druge strane, vrlo slično stajalište usvojeno je i za maloljetne počinitelje kaznenih djela. U uvodnim odredbama svih međunarodnih dokumenata koji se bave pravima djece navodi se kako bi mjere koje uključuju djetetovo izdvajanje iz obitelji i smještaj u ustanovu trebalo primijenjivati samo kao krajnju mjeru u iznimnim situacijama, a prednost treba dati alternativnim mjerama. Upravo

---

¹⁰ *Sovar*, I., *Institucionalizacija i deinstucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi*, *Ljetopis socijalnog rada*, vol. 22, br. 2, 2015, str. 327.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, *Operativni plan deinstucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine*, 2022, dostupan na: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/proces-transformacije-i-deinstucionalizacije-12031/12031> (29. 9. 2023.).

¹⁵ *Ibid.*, str. 3.

¹⁶ *Ajduković*, M., *Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi*, *Revija za socijalnu politiku*, vol. 11, br. 3–4, 2004, str. 300–301 i 302–306.

zato državama se kao obveza navodi kako su dužne u svojem zakonodavstvu razviti što širu lepezu alternativnih izvaninstitucionalnih sankcija, koje bi trebale biti odgojno-tretmanskog karaktera, dok bi primjena institucionalnih sankcija trebala biti namijenjena samo počiniteljima težih kaznenih djela.¹⁷

U kontekstu izvaninstitucionalnog tretmana i pristupa potrebno je napomenuti, kako to ističe Žižak, da je udomiteljstvo djece s PUP-om otežano¹⁸ te da postoji nedostatak udomiteljskih obitelji za specifične skupine djece, među kojima su djeca s PUP-om,¹⁹ a posljedično i maloljetnici. Dakle, problem je što specijalizirano udomiteljstvo u Hrvatskoj nije razvijeno ni za djecu s PUP-om, nego unutar postojećeg sustava udomiteljstva postoji čitav niz problema na koje se već godinama upozorava: nedovoljan broj udomitelja; udomitelji su sve više osobe stariji životne dobi i nedovoljno su educirani za provedbu udomiteljstva djece s PUP-om, djeca s PUP-om iskazuju teže probleme s kojima se udomitelji ne znaju i ne mogu nositi, nedostaje sustavna podrška i pomoć udomiteljima od strane sustava, nedovoljna uključenost stručnjaka u razvoj specijaliziranog udomiteljstva itd.²⁰ Kako onda u situaciji kada udomiteljstvo nije razvijeno ni u sustavu socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi realizirati i novu mogućnost specijaliziranog udomiteljstva maloljetnika koji su počinili neko kazneno djelo?

Ovi procesi deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu i mlade vjerojatno su djelomično i rezultat istraživanja koja su upozorila na nedostatke prethodnog modela institucionalizacije.²¹ Iako postoje i trenutačno su u trendu istraživanja koja podržavaju izvaninstitucionalni smještaj, druga istraživanja, kao što to ističu *Lausten i Frederiksen*, sugeriraju da institucionalna skrb (u Danskoj) može pružiti djeci rutinu i osjećaj sigurnosti, dok opet ima veću strukturiranost slobodnog vremena.²² Pravilnim pristupom, podrškom i razumijevanjem potreba djece njihov razvoj može se usmjeriti u pozitivnom

---

¹⁷ Više Radić, I., *Sustav maloljetničkih sankcija*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, listopad 2016., str. 56–94.

¹⁸ Žižak, A., *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj – analiza stanja i prijedlog smjernica*, UNICEF, 2010, str. 23, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/711/file/Udomiteljstvo%20djece%20u%20Hrvatskoj.%20analiza%20stanja%20i%20prijedlog%20smjernica%20.pdf> (1. 9. 2023.).

¹⁹ *Ibid.*, str. 56.

²⁰ Čičak, I.; Laklija, M., *Udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju iz perspektive stručnjaka*, *Socijalne teme*, 2018, str. 46–51.

²¹ Vidjeti i Maurović, I.; Križanić, V.; Klasić, P., *Od rizika do sreće: otpornost adolescenata u odgojnim ustanovama*, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 22, br. 2, 2014, str. 1–24.

²² Lausten, M.; Frederiksen, S., *Do you love me? An empiric alanalysis of the feeling of love amongst children in out-of-home care*, *International Journal of Social Pedagogy*, vol. 5, br. 1, 2016, str. 100.

smjeru.²³ Postoje situacije u kojima je institucionalni tretman najbolji izbor, posebno za stariju djecu, adolescente, djecu s posebnim potrebama i traumom te djecu kojoj je potrebna stalna stručna podrška.²⁴

Ove različite perspektive i nalazi istraživanja sugeriraju da ne postoji univerzalni pristup koji bi odgovarao svakom djetetu i situaciji te da pristup treba prilagoditi individualnim potrebama i okolnostima svakog djeteta, odnosno maloljetnika.

Međutim, s obzirom na cjelokupnu diskusiju i iznošenje argumenta proponata i oponenta transformacije i deinstitucionalizacije potrebno je imati na umu kako je osnova, cilj i svrha izmještanja iz obitelji u obiteljskom pravu potpuno drugačija od zavodskih mjera i sankcija, koje se imaju izreći maloljetnim počiniteljima za počinjena kaznena djela. Sankcije u maloljetničkom kaznenom pravu i postoje jer se neko ponašanje njima sankcionira. Temeljna svrha maloljetničkih sankcija usmjerena je na pružanje pomoći i ostvarenje resocijalizacije maloljetnika te se često navodi kako maloljetničke sankcije imaju tretmanski karakter. Unatoč navedenom one se izriču zbog činjenice da je maloljetnik svojim ponašanjem ostvario kazneno djelo te se izricanjem sankcije maloljetnika želi upozoriti na potrebu preuzimanja odgovornosti za svoje ponašanje. Maloljetnici koji su počinili kazneno djelo moraju biti svjesni toga da su učinili nešto vrlo ozbiljno i zabranjeno. Ukoliko sud ocijeni, uzimajući u obzir prvenstveno ličnost maloljetnika, težinu počinjenog kaznenog djela te druge značajke važne za odmjeravanje sankcije maloljetniku, da mu je potrebno izreći i sankciju za učinjeno djelo, tada se ona ima izreći. U nekim slučajevima kako bi se ostvarila svrha sankcija i kako bi se prema maloljetniku moglo tretmanski djelovati, potrebno ga je izdvojiti iz njegove životne sredine i prema njemu poduzeti trajnije tretmanski strukturirane mjere. Cilj bi države trebao biti osigurati sustav i uvjete u ustanovama u okviru kojih se propisane svrhe i mogu ostvariti. Postoji čitav niz sankcija, od kojih su neke i izvanzavodske, odnosno izvaninstitucionalne. Odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu jest zavodska odgojna mjera te i sam naziv te mjere upućuje na njezin značaj, svrhu i cilj koji se njome želi ostvariti. Uvođenjem specijaliziranog udomiteljstva kao izvaninstitucionalnog načina izvršavanja zavodske (institucionalne) mjere dolazi se do situacije *ad absurdum*.

---

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

3. RELEVANTNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI O SMJEŠTAJU U USTANOVU

Postoji niz međunarodnih dokumenata svjetskih i regionalnih organizacija koje se bave pravima maloljetnika kojima su izrečene institucionalne mjere. Za europske zemlje posebno se ističu dokumenti Vijeća Europe, Europska pravila za maloljetne prijestupnike osuđene na sankcije ili mjere²⁵ te Preporuka br. Rec (2005)5.²⁶

Navedeni dokumenti kao temeljnu odrednicu u svojim uvodnim odredbama navode kako bi smještaj maloljetnika u ustanovu trebalo koristiti samo kao krajnju mjeru te prednost u praksi trebaju imati izvaninstitucionalne mjere. S druge strane, jasno je da u svim zemljama postoji određeni broj maloljetnika koje će ipak biti potrebno smjestiti u odgovarajuću ustanovu kako bi im se pružila zaštita i pomoć u daljnjem razvoju.²⁷ Prilikom smještaja maloljetnika u instituciju potrebno je poštovati njihova temeljna ljudska prava, tjelesni integritet i dostojanstvo, pravo na privatnost, pravo na poštivanje njihova etničkoga, vjerskoga, kulturnoga, društvenoga i jezičnoga podrijetla te osigurati kvalitetnu zdravstvenu skrb sukladno potrebama maloljetnika. Pri izradi pojedinačnog plana izvršenja institucionalne mjere treba se uvažiti mišljenje maloljetnika i njegovih roditelja te omogućiti maloljetnicima da sudjeluju u donošenju odluka o životnim uvjetima u ustanovi i osigurati im pravo na pritužbe o kojima bi trebalo odlučivati nepristrano tijelo. Prema maloljetnicima se tijekom boravka u ustanovi ne smiju provoditi nikakve ponižavajuće odgojne mjere.²⁸

Prema odredbama navedenih dokumenata maloljetnikovo ponašanje i napredak tijekom izvršenja mjere trebaju se periodički nadzirati od strane ovlaštenog tijela te, u slučaju kada maloljetnik pokazuje napredak, nadležno tijelo treba imati mogućnost skratiti trajanje izrečene mjere ili izreći blažu mjeru. U cijeli proces nužno je uključiti maloljetnikove roditelje i njegovu obitelj te je zato važno osigurati kontakt maloljetnika s obitelji tijekom trajanja mjere. I zato je preporuka da maloljetnici budu smješteni u instituciju koja se nalazi u blizini životne sredine u kojoj su odrasli. Kako bi se sve navedeno uspjelo ostvariti, ključno je da institucije u kojima se mjere izvršavaju budu na od-

---

²⁵ *Recommendation CM/Rec (2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (5 November 2008) with Commentary.*

²⁶ *Recommendation Rec (2005)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions*, prihvatilo Vijeće ministara 16. ožujka 2005. Preporuka sadrži tri poglavlja: osnovna načela, posebna prava djece koja žive u institucijama za smještaj i skrb te smjernice i standard kvalitete.

²⁷ Radić, I., *op. cit.* u bilj. 17, str. 84.

²⁸ *Ibid.*, str. 85.

govarajući način financirane, da u njima radi stručno osoblje te da imaju dovoljno sredstava i uvjete za adekvatno izvršenje mjere. Tijekom trajanja mjere maloljetniku se mora omogućiti daljnje obrazovanje, strukovno usmjerenje ili obuka te mu se mora pružiti strukturirano provođenje slobodnog vremena.²⁹

4. USPOREDNI PRIKAZ

Većina europskih zemalja, neovisno o tome na koji način reguliraju položaj maloljetnih počinitelja, u sustavu sankcija ima odgojne mjere institucionalnog karaktera, koje se razlikuju od kazne maloljetničkog zatvora. Za potrebe ovog rada prikazat će se mjere u Belgiji, Danskoj, Sloveniji i Švicarskoj koje su sličnog karaktera kao mjera upućivanja u odgojnu ustanovu.

4.1. Belgija

U Belgiji je položaj maloljetnih počinitelja reguliran posebnim zakonodavstvom, koje je 2006. doživjelo značajnije izmjene koje su jednim dijelom obuhvatile i maloljetničke sankcije. U Belgiji se mjere koje uključuju izdvajanje maloljetnika iz obitelji smiju izreći samo kao *ultima ratio*. Nakon počinjenja kaznenog djela maloljetnik se može smjestiti kod „nadležne privatne osobe” (udomiteljske obitelji), u privatnu ustanovu ili u „otvorenu” ili „zatvorenu” ustanovu u zajednici, zatim u „javnu ustanovu” u svrhu ostvarenja pozitivnog napretka maloljetnika, ili u bolnicu, u službu koja organizira tečajeve odvikavanja (alkohol, droga) ili u psihijatrijsku ustanovu za maloljetnike otvorenog ili zatvorenog tipa.³⁰ Kada sud izrekne neku od navedenih mjera, mora odmah i odrediti duljinu trajanja smještaja sukladno načelu proporcionalnosti. Duljina trajanja smještaja može se iznimno produljiti u slučaju „kontinuiranog lošeg ponašanja” maloljetnika ili zbog opasnog ponašanja maloljetnika prema sebi ili drugima. Maloljetnici mogu biti smješteni u ustanovama do navršenih 18 godina, s tim da sudac za mladež može produljiti smještaj do navršenih 20 godina života u slučaju kada to maloljetnik sam zatraži ili u slučaju kada se kod maloljetnika ponavlja loše i opasno ponašanje.³¹

---

²⁹ *Ibid.*, str. 85–87.

³⁰ Dumortier, E.; Christiaens, J.; Nuytiens, A., Belgium, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 251–252.

³¹ Zanimljivo je da zakonodavac u odredbama nikada ne koristi izraz zatvaranje maloljetnika, već samo navodi izraz smještaj maloljetnika u ustanovu, iako u praksi neke od navedenih institucija više slične maloljetničkim pritvorskim centrima nego odgojnim ustanovama. *Ibid.*, str. 252.

U Belgiji maloljetnici mogu biti smješteni u državnim/javnim ustanovama, koje mogu biti otvorenog ili zatvorenog tipa. U ustanovama otvorenog tipa vlada lakši režim te maloljetnici imaju veće mogućnosti izlaska iz ustanove (za školovanje, posjet roditeljima i sl.), dok u zatvorenim ustanovama postoji veći stupanj sigurnosti i strukturirani režim, a mogućnosti za napuštanje ustanove sužene su jer se smještajem maloljetnika u takav tip ustanove želi zaštititi šira javnost. U ustanovu otvorenog tipa mogu se smjestiti maloljetnici koji su navršili 12 godina i koji su počinili kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje tri godine. Za smještaj u zatvorenu ustanovu mora se raditi o maloljetniku koji je navršio 14 godina (iznimno 12 godina) i koji je počinio kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje pet godina. U slučaju da počini određenu vrstu “nasilnog prijestupa” ili se radi o recidivistu, maloljetnik također može biti smješten u ustanovu otvorenog ili zatvorenog tipa prema lakšim kriterijima.³² Od 2002. godine postoje dvije vrste ustanova: ustanove koje se baziraju na pružanju pomoći maloljetnicima u sklopu sustava socijalne skrbi i u koje mogu biti smješteni maloljetnici kojima je izrečena institucionalna odgojna mjera, ali i maloljetnici kojima je izrečen istražni zatvor, te kazneno orijentirane ustanove, u koje mogu biti smješteni samo maloljetnici kojima je izrečen istražni zatvor (pritvorske ustanove za maloljetnike). U praksi se u ustanovama nalazi jako heterogena skupina maloljetnika: oni koji su u ustanovu smješteni temeljem odluke kaznenog suda, zatim maloljetnici kojima je mjera izrečena tijekom trajanja kaznenog postupka i koji čekaju suđenje, ali i maloljetnici koji su izdvojeni iz svojih obitelji zbog loših socio-ekonomskih uvjeta života.³³

4.2. Danska

U Danskoj je položaj maloljetnih počinitelja kaznenih djela, kao i u ostalim nordijskim zemljama, reguliran u okviru općeg kaznenog zakonodavstva, dok u tijeku izvršenja odgojnih mjera veliku ulogu imaju tijela socijalne skrbi. Dobna je granica kaznene odgovornosti 15 godina³⁴ te se u praksi maloljetnicima između 15 i 18 godina u pravilu izriču mjere kojima ih se upućuje na tijela socijalne skrbi.³⁵

---

³² U ovaj tip ustanova maloljetnik može biti poslan i za vrijeme trajanja kaznenog postupka, u tzv. istražnoj fazi postupka, kao zamjenu za istražni zatvor. *Ibid.*, str. 253–254.

³³ *Ibid.*, str. 254–255.

³⁴ Kratak vremenski period dobna je granica kaznene odgovornosti u Danskoj bila 14 godina. Više Storgaard, A., Denmark, u *op. cit.* u bilj. 30, str. 268–269.

³⁵ Radić, I., *op. cit.* u bilj. 17, str. 155.

God. 2001. u danski Kazneni zakon (čl. 74.a) implementirana je nova institucionalna sankcija, *Ungdomssanktion* (eng. *Youth Sanction*).³⁶ Navedenu mjeru maloljetniku izriče sud, a provodi se u okviru sustava socijalne skrbi. Mjera je namijenjena maloljetnim recidivistima koje treba obuhvatiti kompleksnim socijalno-pedagoškim tretmanom. Ono po čemu se ova mjera izdvaja jest način njezina izvršenja, koje se odvija u tri različite faze ukupnog trajanja od najdulje dvije godine. Prvo se maloljetnik šalje u zatvorenu socijalnu ustanovu, u kojoj u prosjeku provodi do dva mjeseca, a svako produljenje smještaja u zatvorenoj ustanovi mora se naknadno odobriti. Nakon toga prebacuje se u ustanovu otvorenog tipa. Ukupno trajanje prve dvije faze izvršenja mjere ne smije biti dulje od godinu i pol dana. U trećoj fazi izvršenja mjere maloljetnik se pušta na slobodu te se stavlja pod nadzor ili skrb u trajanju do šest mjeseci.³⁷ Zanimljivo je da ova mjera u početku nije bila pozitivno prihvaćena u praksi.³⁸ Danas se navedena sankcija najčešće izriče maloljetnicima od 15 do 17 godina koji su počinili neko teže kazneno djelo, za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od 3 do 18 mjeseci.³⁹ U Danskoj u ustanovama socijalne skrbi mogu biti smještena djeca koja su iz obitelji izdvojena u okviru mjera socijalne zaštite djece, kao i djeca koja su u ustanovu smještena zbog počinjenja kaznenog djela.⁴⁰

4.3. Slovenija

Položaj maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Sloveniji reguliran je u posebnoj glavi Kaznenog zakona, a dobna je granica kaznene odgovornosti 14 godina. Maloljetnicima se mogu izreći posebne maloljetničke sankcije, što uključuje i zavodske odgojne mjere.⁴¹ Izdvajanje maloljetnika iz obitelji i smještaj u instituciju i u Sloveniji se smatra krajnjom mjerom te prednost u primje-

---

³⁶ Više Vestergaard, J., Special Youth Sanction, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 5, br. 1, 2004, str. 62–84.

³⁷ Storgaard, A., *op. cit.* u bilj. 34, 2017, str. 280–281.

³⁸ U početku primjene mjere vrijeme koje je maloljetnik proveo u istražnom zatvoru nije se računavalo u ukupno vrijeme trajanja sankcije, što je naknadno ukinuto. Neki autori smatrali su kako ova mjera unatoč tretmanskom aspektu više podsjeća na kaznu zatvora. Više Radić, I. *op. cit.* u bilj. 17, str. 158.

³⁹ Storgaard, A., *op. cit.* u bilj. 34, 2017, str. 281.

⁴⁰ Više Storgaard, A., Denmark, u: Dünkel, F.; Grzywa, J.; Horsfield, P.; Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, Forum Verlag Godesberg, vol. 1, 2011, str. 319–323.

⁴¹ Filipčič, K.; Plesničar, M., Slovenia, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 396–397.

ni imaju izvaninstitucionalne sankcije.⁴² Kao i u Hrvatskoj, postoji više vrsta ustanova u koje se maloljetnik može smjestiti: odgojna ustanova i popravni dom (zavod). Razlika je između tih ustanova prije svega u načinu izvršenja mjere unutar ustanove te u tome kojim je maloljetnim počiniteljima pojedina mjera namijenjena. U Sloveniji postoje četiri odgojna doma za maloljetnike kojima je potrebna pomoć i briga te u navedene ustanove mogu biti smješteni maloljetnici temeljem odluke tijela socijalne skrbi (primjerice jer roditelji nisu u mogućnosti adekvatno se brinuti o djetetu) ili odluke suda zbog počinjenja kaznenog djela.⁴³

Neovisno o tome temeljem koje je odluke maloljetnik smješten u ustanovu u okviru ustanove prema svim maloljetnicima postupa se jednako jer se smatra kako se u oba slučaja radi o maloljetnicima kojima je prvenstveno potrebno pružiti pomoć i odgojni tretman u daljnjem razvoju. Sve četiri ustanove organizirane su kao male zajednice, koje čini otprilike 6 maloljetnika koji žive u zasebnim apartmanima zajedno s odgojiteljima.⁴⁴ U posljednjih nekoliko godina i u Sloveniji se sve češće događa da, iako je sud maloljetniku izrekao mjeru smještaja u odgojnu ustanovu, ustanove odbijaju primiti maloljetnika navodeći kako nemaju kapaciteta niti maloljetniku s težim poteškoćama u ponašanju mogu pružiti odgovarajuću razinu skrbi. Radi se u pravilu o maloljetnicima čije karakteristike i potrebe premašuju mogućnosti odgojne ustanove u koje ih se šalje i prema kojima je potrebno provesti posebne tretmanske programe, koji nisu dostupni u ustanovama toga tipa.⁴⁵

4.4. Švicarska

Položaj maloljetnih počinitelja u Švicarskoj reguliran je posebnim zakonima, u čijem je središtu najbolji interes djeteta. Maloljetnicima se mogu izreći različite vrste sankcija: kazne, zaštitne mjere i čitav niz alternativnih društveno-odgojnih mjera. Glavna je svrha maloljetničkih sankcija specijalna prevencija te prilikom izricanja sankcije sud prvenstveno uzima u obzir ličnost maloljetnika i njegove potrebe. Zaštitne mjere maloljetniku se mogu izreći od strane suda u kaznenom postupku te mjere sličnog sadržaja maloljetniku mogu

---

⁴² Prema podacima u praksi se u velikoj mjeri izriču izvaninstitucionalne mjere u više od 90 % slučajeva. Jedna od kritika koju je Slovenija dobila od Odbora UN-a 2013. godine bio je nedostatak institucija otvorenog tipa u koje se mogu smjestiti maloljetnici između 14 i 16 godina koji su počinili kazneno djelo. *Ibid.*, str. 397–401.

⁴³ U Sloveniji, kao i u Hrvatskoj, postoji samo jedan odgojni zavod, koji ima kapacitet za smještaj 70 maloljetnika. *Ibid.*, str. 406.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*, str. 407.

biti izrečene od strane tijela nadležnih za zaštitu djece u skladu s Građanskim zakonom. Obje vrste mjera mogu se izvršavati u istim ustanovama neovisno o tome koji je sud maloljetniku izrekao mjeru.⁴⁶

Dobna je granica kaznene odgovornosti 10 godina, ali se maloljetnicima kazne ili zaštitne mjere (društveno odgojne mjere) mogu izreći tek nakon što je maloljetnik navršio 15 godina. Izdvajanje maloljetnika iz obitelji i smještaj u ustanovu i u Švicarskoj se smatra krajnjom mjerom, posebno jer je uočeno kako postoji visok stupanj recidivizma nakon izlaska iz ustanove. Zavodske zaštitne mjere uobičajeno se izvršavaju u ustanovama otvorenog tipa. Maloljetniku se navedena mjera može izreći tek nakon što je provedena medicinska i psihološka procjena maloljetnika. Duljina trajanja mjere određuje se sukladno načelu proporcionalnosti te maloljetnik može biti smješten u ovaj tip ustanove dok ne navrši 25 godina. Jednom godišnje provjerava se postoji li potreba da maloljetnik nastavi s izvršenjem mjere.⁴⁷

Diljem Švicarske, ali većinom u kantonu njemačkog govornog područja, postoji niz ustanova otvorenog tipa u kojima se izvršavaju ove mjere. Ove su ustanove financirane i nadzirane od strane Ministarstva pravosuđa, ali se velikim dijelom financiraju i iz donacija različitih udruga i zaklada. U njima mogu biti smješteni maloljetnici kojima su izrečene mjere kaznenog i civilnog karaktera. Maloljetnici su smješteni u grupnim domovima, koji se nalaze u kućama u ruralnim područjima kako bi se stvorilo obiteljsko ozračje. Tijekom izvršenja mjere maloljetnici su pod nadzorom odgajatelja te im je osigurano daljnje školovanje sukladno njihovim potrebama, kao i drugi oblici usavršavanja. Često pohađaju i neki od terapijskih programa sukladno svojim potrebama, a navedeni programi moraju biti prethodno odobreni. Podaci pokazuju da su troškovi smještaja za pojedinog maloljetnika u ovoj vrsti ustanova od 100 do 1050 CHF po danu. U posljednjih nekoliko godina primijećen je pad u broju maloljetnika koji se smještaju u ovaj tip institucija.⁴⁸ U Švicarskoj također postoji mogućnost da se maloljetnik koji je počinio kazneno djelo smjesti u udomiteljsku obitelj, ali samo u kratkom periodu, dok je dugotrajan smještaj maloljetnika u udomiteljsku obitelj iznimka. U slučaju maloljetnika koji odbijaju život u ustanovi organiziran je specijalni smještaj zajedno s odgajateljem u stanu koji je posebno namijenjen za tu svrhu.⁴⁹

---

⁴⁶ Pruin, I.; Aebersold, P.; Weber, J., Switzerland, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 473–474.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 482–483, 486.

⁴⁸ Kao razlozi za smanjenje broja maloljetnika kojima se izriče smještaj u ustanovu navode se smanjenje maloljetničkog kriminaliteta, visoki troškovi smještaja maloljetnika u ustanove te primjena sve većeg broja različitih poluinstitucionalnih i tretmanskih mjera u praksi. *Ibid.*, str. 474–475, 486–487.

⁴⁹ *Ibid.*

Analizom promatranih porebenopravnih sustava možemo uočiti kako se institucionalne odgojne mjere uvijek izriču kao krajnja mjera te se izvršavaju u ustanovama otvorenog ili zatvorenog tipa, koje u pravilu spadaju pod sustav socijalne skrbi. U svim promatranim poredbenim sustavima uočavaju se i slični problemi: ustanove su često prenapučene, sve veći broj maloljetnika s PUP-om i s udruženim mentalnim poteškoćama, ustanove nemaju kapaciteta za provedbu tretmanskih programa prema takvim maloljetnicima, u ustanovama se nalazi jako heterogena skupina maloljetnika s različitim poteškoćama. U svim zemljama u istoj ustanovi u kojoj su smješteni maloljetni počinitelji kaznenih djela smještena su i djeca koja su izdvojena iz obitelji temeljem odluke suda prema obiteljskom pravu. S druge strane, primjećujemo kako je velik dio ustanova organiziran po principu manjih stambenih jedinica, u kojima maloljetnici žive u zajednici pod nadzorom odgajatelja, čime se nastoji ostvariti što veći dojam obiteljske zajednice. Takva organizacija života u ustanovama zahtijeva visoko stručne radnike i velike financijske izdatke. Mogućnost smještaja maloljetnih počinitelja kaznenih djela u udomiteljske obitelji navodi se kao mogućnost u samo dvjema promatranim zemljama, Belgiji i Švicarskoj, ali samo u kraćem vremenskom periodu.

5. MJERA UPUĆIVANJA U ODGOJNU USTANOVU

Mjera upućivanja u odgojnu ustanovu jedna je od tri zavodske odgojne mjere koje se prema ZSM-u mogu izreći maloljetnicima.⁵⁰ Maloljetniku će se zavodska odgojna mjera izreći samo kao krajnje sredstvo i u trajanju koje je potrebno da bi se ostvarila njezina svrha ako sud smatra da prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere ili mjere liječenja uz njegovo izdvajanje iz životne sredine.⁵¹ Ako sud utvrdi da maloljetnika treba izdvojiti iz sredine u kojoj živi te uz „pomoć, brigu i nadzor odgojitelja i drugih stručnjaka trajnije djelovati na njegovu ličnost, ponašanje, razvoj i odgoj, osobito obrazovanjem i radnim osposobljavanjem“, izreći će mu odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu.⁵² U praksi ova se mjera u pravilu izriče maloljetnicima kod kojih su utvrđeni intenzivniji poremećaji u ponašanju, poput višestrukog recidivizma, bježanja od kuće, druženja s asocijalnim osobama, napuštanja škole, te čije su obiteljske prilike značajno i dugotrajno narušene nizom sociopatoloških pojava.⁵³ Smještajem maloljetnika u instituciju ostvaruje

---

⁵⁰ Čl. 15.–17. ZSM-a.

⁵¹ Čl. 7. st. 4. ZSM-a.

⁵² Čl. 15. st. 1. ZSM-a.

⁵³ Više o karakteristikama maloljetnika kojima se u praksi izriče ova mjera v. Radić, I., *op. cit.* u bilj. 17, str. 240–243.

se dvostruki cilj: s jedne strane maloljetnik se izdvaja iz svoje obiteljske sredine kako bi se u odgovarajućoj ustanovi prema njemu poduzele mjere stručnoga i intenzivnoga tretmana radi njegova daljnjega školovanja i preodgoja, dok se s druge strane široj društvenoj zajednici pruža sigurnost i zaštita od potencijalnih novih delinkventnih oblika ponašanja maloljetnika za vrijeme trajanja mjere.

Mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, kao što je navedeno u uvodnom dijelu rada, može se izvršavati u ustanovi socijalne skrbi, u udrugama specijaliziranim za djecu s problemima u ponašanju, a od 2019. i kod udomitelja koji obavljaju specijalizirano udomiteljstvo⁵⁴ za djecu prema posebnom propisu.⁵⁵

Maloljetnici kojima je izrečena ova mjera u praksi se u pravilu smještaju u domove za djecu s poremećajima u ponašanju čiji je osnivač Republika Hrvatska.⁵⁶ U takvim ustanovama smještena su još i djeca kojima je temeljem odredbi Obiteljskog zakona izrečena mjera povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju.⁵⁷ Tako imamo situaciju, kao i u većini europskih zemalja, da se u istoj ustanovi nalazi jako heterogena skupina maloljetnika, koji su u nju smješteni temeljem različitih pravnih osnova, s različitim oblicima poremećaja u ponašanju, koji zahtijevaju sveobuhvatan tretman i pomoć stručnog osoblja.⁵⁸ Istraživanja pokazuju kako među ovim dvjema skupinama maloljetnika postoji značajna razlika u ukupnoj razini rizika te su maloljetnici koji su ustanovu smješteni zbog počinjenog kaznenog djela procijenjeni rizičnijima u području ranijeg i sadašnjeg delinkventnog statusa, zlorabe sredstava ovisnosti i odnosa s vršnjacima u odnosu na mlade upućene u tretman temeljem socijalno-zaštitnih intervencija i obiteljsko-pravnih mjera.⁵⁹

---

⁵⁴ Za više o udomiteljstvu v. Sabolić, T.; Vejmelka, L., Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka, *Holon: postdisciplinarnan znanstveno-stručni časopis*, vol. 5, br. 1, 2015, str. 6–42. Za više o specijaliziranom udomiteljstvu v. Laklija, M., Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustva udomitelja, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, vol. 48, br. 2, 2012, str. 109–123.

⁵⁵ Čl. 15. st. 2. ZSM/2011.

⁵⁶ Jedinstveni popis svih ustanova u kojima se mogu smjestiti djeca s problemima u ponašanju moguće je naći na stranici Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/adresari/11829> (25. 9. 2023.).

⁵⁷ Čl. 164.–169. Obiteljskog zakona, NN 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023.

⁵⁸ „Radi se o vrlo osjetljivoj, ranjivoj skupini djece koja zbog svojih osobnih i obiteljskih prilika i karakteristika trebaju pojačanu pomoć i skrb cijelog društva.“ V. Borovec, K., Kršenje prava djece s problemima u ponašanju u medijima (s posebnim osvrtom na odgojne ustanove), u: Vladović, S. (ur.), *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju*, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu, Zagreb, 2012, str. 168. U navedene ustanove mogu biti smješteni i maloljetnici kojima je tijekom kaznenog postupka izrečena privremena mjera prema čl. 65. ZSM-a. Nažalost, i ta mjera, koja je zamišljena kao zamjena za klasičan istražni zatvor, u praksi se jako malo izriče.

⁵⁹ Detaljnije o istraživanju i njegovim rezultatima v. Ratkajec, G.; Jeđud, I., Razlike u procjeni razine rizika između dvije skupine korisnika institucionalnog tretmana, *Kriminologija*

U praksi se javljaju i slučajevi maloljetnika koji su u odgojnu ustanovu bili smješteni temeljem odluke suda zbog obiteljske situacije, ali su tijekom boravka u ustanovi zbog pogoršanja problema u ponašanju počinili kazneno djelo ili su bježali iz ustanove.⁶⁰ U odgojnoj ustanovi maloljetnik mora ostati najmanje šest mjeseci, a najdulje dvije godine, a sud je dužan svakih šest mjeseci na sjednici vijeća ispitati ima li osnove za obustavu mjere ili njezinu zamjenu drugom odgojnom mjerom.⁶¹ Sud ima mogućnost sukladno postignutom uspjehu maloljetnika tijekom izvršenja mjere obustaviti njezino izvršenje ili je zamijeniti drugom mjerom, za koju smatra da će bolje postići svrhu odgojnih mjera. Izvršenje mjere ne može se obustaviti prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka roka od šest mjeseci može se zamijeniti samo mjerom PBIN-a uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi ili mjerom upućivanja u odgojni zavod ili u posebnu odgojnu ustanovu.⁶²

Postupak izvršenja mjere upućivanja u odgojnu ustanovu reguliran je posebnim zakonskim i podzakonskim aktima: Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje⁶³ i Pravilnikom o načinu izvršavanja odgojnih mjera (u daljnjem tekstu: Pravilnik).⁶⁴ Nakon što rješenje suda kojim je izrečena mjera smještaja maloljetnika u ustanovu postane

---

i socijalna integracija, vol. 17, br. 2, 2009, str. 1–14. Djeca koja su u ustanovu smještena zbog počinjenog kaznenog djela često su agresivnija u ponašanju, teško se uklapaju u već postojeću domsku strukturu i organizaciju te ometaju drugu djecu koja već borave u domu. Ovo se posebno odnosi na maloljetnike kojima je izrečena žurna mjera privremenog smještaja u ustanovu temeljem čl. 65. ZSM-a. *Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2022.*, Zagreb, 2023., str. 142–143.

⁶⁰ U Republici Hrvatskoj u posljednjem desetljeću uočen je trend porasta broja maloljetnika koji bježe iz ustanova. Više o tom problemu v. Ratkajec Gašević, G.; Maurović, I.; Zalović, T., Bjegovi mladih iz odgojnih domova i domova za odgoj, u: Popović, S.; Zloković, J. (ur.), *Zbornik radova s interdisciplinarnog znanstveno-stručnog skupa Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi*, Rijeka, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2017, str. 56–75.

⁶¹ Čl. 15. st. 1. i st. 3. ZSM/2011.

⁶² Čl. 18. st. 2. ZSM/2011. U praksi se može dogoditi da se tijekom postupka izvršenja izrečena mjera izmijeni u blažu ili težu, ovisno o ponašanju maloljetnika tijekom njezina izvršenja. V. čl. 90. Pravilnika o načinu izvršavanja odgojnih mjera.

⁶³ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, NN 133/2012.

⁶⁴ Pravilnik o izvršenju odgojnih mjera – posebne obveze, upućivanje u disciplinski centar, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu, NN 141/2011, 21/2012, 133/2012. Ovim pravilnikom reguliran je svaki aspekt života maloljetnika u odgojnoj ustanovi: od prijma, prihvata i smještaja maloljetnika u odgojnu ustanovu do pravila o dopisivanju, telefoniranju, kontaktima, primanju pošiljaka i posjeta, obrazovanja i školskih praznika, školske prakse, radnih aktivnosti, slobodnih aktivnosti, pogodnosti, a u posebnom dijelu reguliraju se pitanja sigurnosti u domovima.

pravomoćno, mora se dostaviti nadležnom CZSS-u, koji je u roku od 15 dana od zaprimanja takve odluke dužan osigurati prijam maloljetnika u ustanovu.⁶⁵ Maloljetnika, koji može biti u pratnji roditelja, u nadležnu ustanovu treba dovesti stručni radnik centra. Ondje se nakon njihova dolaska održava zajednički sastanak između njih i člana komisije za prijam i otpust iz ustanove. Nakon prijma maloljetnik se, sukladno svojoj dobi i potrebama, raspoređuje u odgovarajuću odgojnu skupinu i određuje mu se matični odgajatelj.⁶⁶ U roku od 24 sata od prijma u ustanovu maloljetnika mora pregledati liječnik kako bi se ocijenilo njegovo zdravstveno stanje.⁶⁷ Tijekom izvršenja mjere maloljetnici moraju biti podijeljeni u skupine u okviru kojih će se provoditi tretmansi programi odgovarajućeg intenziteta nadzora, skrbi i zaštite, prilagođeni potrebama maloljetnika i odgojnim ciljevima koji se planiraju postići.⁶⁸ Maloljetnik je dužan tijekom izvršenja mjere aktivno sudjelovati i izvršavati zadatke predviđene njegovim pojedinačnim programom, pridržavati se odredaba kućnoga reda i drugih akata ustanove, redovito pohađati školu/osposobljavanje/praksu ili redovito odlaziti na radno mjesto, a nakon završetka nastave/prakse ili rada dužan je vraćati se u ustanovu.⁶⁹ Velike obveze tijekom izvršenja mjere ima matični odgajatelj i ustanova, koji su dužni o svim promjenama u maloljetnikovu fizičkom i duševnom zdravlju obavijestiti njegove roditelje ili skrbnike, sud za mladež i centar za socijalnu skrb, te su im također dužni svaka tri mjeseca ili češće slati izvješće o učincima izvršavanja odgojne mjere.⁷⁰

---

⁶⁵ Čl. 38. ZISIM-a, čl. 117. Pravilnika o načinu izvršavanja odgojnih mjera. Maloljetnik se može uputiti na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu i prije pravomoćnosti rješenja kojim je izrečena odgojna mjera. V. čl. 90. st. 4. i čl. 91. st. 2. ZSM/2011.

⁶⁶ Maloljetnici u ustanovama odgojni tretman izvršavaju u pravilu u odgojnim skupinama od 5 do 7 maloljetnika, a veliku odgovornost i ulogu u izvršenju mjere ima matični odgajatelj, koji radi u ustanovi. Za svakog maloljetnika izrađuje se pojedinačni program postupanja, koji mora biti izrađen u skladu s njegovim specifičnim individualnim potrebama, potencijalom, vrstom i intenzitetom rizika u ponašanju. Čl. 47., 48. i 123. Pravilnika.

⁶⁷ Čl. 43., 48.–49. Pravilnika o načinu izvršavanja odgojnih mjera.

⁶⁸ Čl. 38.–39. ZISIM-a. Dom socijalne skrbi u kojem se izvršava mjera dužan je organizirati posebnu ustrojbenu jedinicu za njezino izvršenje, a mjera se može izvršavati i u manjim stambenim cjelinama doma.

⁶⁹ Čl. 44., čl. 121. Pravilnika o načinu izvršavanja odgojnih mjera.

⁷⁰ Čl. 41.–43. ZISIM-a. Detaljnije o tijeku izvršenja mjere v. Radić, I., *op. cit* u bilj. 17, str. 243–247.

6. STANJE U „DOMOVIMA“ – PREMA GODIŠNJEM IZVJEŠĆU O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Kako bismo dobili uvid u trenutno stanje i probleme u sustavu u vezi sa smještajem maloljetnih počinitelja u odgojne ustanove (centre za pružanje usluga u zajednici i odgojne domove) i specijalizirano udomiteljstvo, pregledali smo godišnja izvješća Pravobraniteljice za djecu iz posljednjih pet godina (2018.–2022.).⁷¹

U gotovo svim navedenim izvješćima iz godine u godinu navode se isti problemi vezani uz izvršenje mjere upućivanja u odgojnu ustanovu. Od uvođenja mogućnosti da se mjera upućivanja u odgojnu ustanovu realizira u okviru specijaliziranog udomiteljstva navodi se kako „specijalizirano udomiteljstvo kao zamjena za mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu nije razvijeno“.⁷² U Hrvatskoj se u posljednjih nekoliko godina provodi postupak deinstitucionalizacije,⁷³ što, između ostalog, dovodi do smanjenja smještajnih kapaciteta u okviru socijalnih ustanova. Problem je, međutim, u tome što se mjera koja bi trebala zamijeniti smještaj djece u institucije, tj. specijalizirano udomiteljstvo, nije razvila ni u slučaju djece s PUP-om,^{74 75} pa tako ni kao alternativni način izvršenja mjere upućivanja u odgojnu ustanovu.⁷⁶ To dovodi do apsurdne situacije da imamo sve manje smještajnih kapaciteta u domovima za djecu te su domovi primorani odbijati zahtjeve za primitak djece, zbog čega se formiraju liste čekanja za ulazak u dom.⁷⁷ Čekanje za smještaj djeteta u dom može po-

⁷¹ Godišnja izvješća o radu Pravobraniteljice za djecu nalaze se na web-stranici: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/> (3. 10. 2022.) Pregledali smo godišnja izvješća o radu Pravobraniteljice za djecu za godine 2018., 2019., 2020., 2021. i 2022. te posebno izdanje o stanju prava djece u vrijeme pandemije bolesti COVID-19, *Djeca na čekanju – dječja prava u vrijeme pandemije 2020.–2021.*

⁷² Prema podacima MRMSOSP-a na dan 31. prosinca 2021. nijedno dijete s PUP-om, pa tako ni ono koje izvršava odgojnu mjeru, nije bilo smješteno kod specijaliziranog udomitelja. V. *Izvješće Pravobraniteljice za djecu za 2021.*, str. 115.

⁷³ Više u *Operativni plan za deinstitucionalizaciju, op. cit.* u bilj. 14

⁷⁴ Na činjenicu da u Hrvatskoj nije razvijeno specijalizirano udomiteljstvo za djecu s PUP-om Hrvatsku je u svojim preporukama upozorio i UN-ov Odbor za prava djeteta. V. *Zaključne primjedbe/komentari o objedinjenom petom i šestom periodičkom izvješću RH*, Odbor za prava djeteta, 22. lipnja 2022., preporuke vezane za djecu lišenu obiteljskog okruženja, str. 8.

⁷⁵ Za više v. Miloš, L., *Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva – perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju*, završni specijalistički rad, Pravni fakultet u Zagrebu, kolovoz 2021., Zagreb

⁷⁶ *Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2022.*, str. 112.

⁷⁷ Kao razlog za odbijanje prihvaćanja djeteta za smještaj domovi u pravilu navode popunjenu kapacitetu, ali se u praksi sve više pojavljuju i slučajevi kada domovi odbijaju primiti djecu jer se radi o djetetu čije poteškoće prelaze okvire i mogućnosti ustanove u kojoj mu je određen smještaj. Najčešće se radi o djeci koja uz PUP iskazuju i mentalne poteškoće ili su

trajati mjesecima, što samo dovodi do toga da djeca ostaju dulje živjeti u za njih nepovoljnim životnim uvjetima i okolnostima,⁷⁸ a u pogledu maloljetnih počinitelja kaznenih djela, za koje je aktualno načelo hitnosti u postupanju,⁷⁹ takve su situacije nedopustive.

Neki problemi koji se navode u gotovo svim izvješćima kronična su boljka sustava već godinama: loša komunikacija i nedostatak koordinacije između sustava koji su uključeni u izvršenje zavodskih mjera, loši smještajni uvjeti u domovima,⁸⁰ nedostatak stručnih radnika, nedovoljna educiranost stručnih radnika za rad s djecom s PUP-om, niz nedostataka u provođenju individualnog i grupnog stručnog tretmanskog rada, nedostatak kontinuiranog nadzora nad radom ustanova, učestala pojava vršnjačkog nasilja među maloljetnicima u domovima itd. Sve to navodno rezultira sve većim brojem bjegova maloljetnika iz ustanova tijekom godine.⁸¹

---

već bila smještena u domu po drugoj pravnoj osnovi, ali su u međuvremenu počinila kazneno djelo. Praksa pokazuje kako većina ustanova smatra kako nema kapaciteta ni mogućnosti da takvoj djeci osigura primjereno obrazovanje i psihijatrijsko liječenje. V. *Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu 2021.*, str. 146–148.

⁷⁸ U istraživanju o specijaliziranom udomiteljstvu u Hrvatskoj kao jedan od problema navedena je upravo činjenica da se u praksi u cilju zadovoljenja procesa deinstitucionalizacije maloljetnici s PUP-om često smještaju u udomiteljske obitelji iako se unaprijed može pretpostaviti da se navedeni smještaj neće moći do kraja uspješno realizirati. To dovodi do toga da se djeca s PUP-om dodatno viktimiziraju na način da se izdvajaju iz udomiteljske obitelji i smještaju u drugu obitelj ili se ponovno vraćaju u ustanovu. V. Čičak, I.; Laklija, M., *op. cit.* u bilj. 20, str. 47, 49, 51.

⁷⁹ Potrebno je napomenuti da načelo hitnosti kao jedno od temeljenih načela u kaznenom postupku prema maloljetnicima ima svoju primjenu i kod izrečenih sankcija, ponajprije u vidu opravdanosti, smislenosti i individualizacije sankcija kada se o njima mora ponovno odlučivati ukoliko se nisu počele izvršavati u određenom razdoblju (čl. 20. ZSM-a).

⁸⁰ Smještaj u domovima trebao bi što je moguće više podsjećati na obiteljsko okruženje, ali većina ustanova radi u zastarjelim zgradama, čiji su kapaciteti zapušteni i nedovoljno iskorišteni. V. *Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2022.*, Zagreb, 2023, str. 142–143.

⁸¹ O problemima u smještaju djece u domove sve se češće govori i u sredstvima javnog priopćavanja te se izvještava o sve većem broju djece koja dugo čekaju smještaj u dom. Smatra se kako su pojedini slučajevi koji su izazvali zabrinutost i osudu šire javnosti, poput slučaja s otoka Paga iz veljače 2019., u kojem je otac svoje četvoro djece bacio s prvog kata, doveli do većeg broja odluka o izdvajanju djece iz obitelji od strane CZSS-a.

Boltižar, Matija, Domovi za djecu su na rubu izdržljivosti, a tragični događaji su dodatno opteretili sustav, *Jutarnji list*, 2. prosinca 2022., <https://www.jutarnji.hr/native/domovi-za-djecu-su-na-rubu-izdržljivosti-tragicni-događaji-dodatno-su-opteretili-sustav-15282078> (25. 9. 2023.).

Tablica 1.

PRIKAZ BROJA OSUĐENIH MALOLJETNIKA, IZREČENE MJERE UPUĆIVANJA U ODGOJNU USTANOVU TE BROJ DJECE KOJA SU SMJEŠTENA U DRŽAVNIM DOMOVIMA (PO OBITELJSKOPRAVNOJ I KAZNENOPRAVNOJ OSNOVI) U RAZDOBLJU OD 2018. DO 2022.⁸²

	Ukupno osuđenih maloljetnika	Izrečena mjera upućivanja u odgojnu ustanovu	Ukupan broj djece smještene u državnim domovima
2022.	274	20	/
2021.	264	16	969
2020.	268	21	947
		Izrečene zavodske mjere	
2019.	293	43	1073
2018.	302	53	1108

U periodu od 1997. do 2014. mjera upućivanja u odgojnu ustanovu izricala se u prosjeku u 40-ak slučajeva godišnje, i to u pravilu u slučajevima počinjenja kaznenih djela protiv imovine i kaznenih djela protiv života i tijela.⁸³ Ukoliko to usporedimo s podacima iz zadnjih pet godina, razvidan je osjetan pad u broju maloljetnika kojima se izriču zavodske mjere. Može se pretpostaviti kako je to posljedica sve češće primjene alternativnih i izvaninstitucionalnih mjera u praksi, zatim sve šire primjene načela svrhovitosti u postupku prema maloljetnicima, što rezultira time da se pred sudom pojavljuju samo teži slučajevi počinitelja kaznenih djela. Vjerojatno je dodatni razlog uočenom stanju i manji opseg maloljetničkog kriminaliteta, koji je vidljiv iz godine u godinu, kao i proces „deinstitucionalizacije“, odnosno bolje je reći da je to *quaestio facti* nepostojanja dovoljnih kapaciteta u odgojnim ustanovama, ili, kao što je već ranije navedeno, nepostojanje odgojnih ustanova za djevojčice, što faktički rezultirat time da se u praksi i ne izriču zavodske mjere ukoliko sud već unaprijed zna kako se izrečena institucionalna mjera neće na adekvatan način moći realizirati u praksi.

⁸² Izvor Državni zavod za statistiku, period 2018.–2022., vidjeti na: <https://dzs.gov.hr/> (9. 9. 2022.), te Statistička izvješća o sustavu socijalne skrbi – *Godišnja statistička izvješća o radu tijela socijalne skrbi*, dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/pristup-informacijama-16/strategije-planovi-programi-izvjesca-statistika/statisticka-izvjesca/12012> (9. 9. 2022.).

⁸³ Radić, I., *op. cit.* u bilj 17, str. 354–357.

7. ISTRAŽIVANJE

Sukladno informacijama do kojih su autorice došle pri kontaktu s osobama iz prakse koje se u svojem svakodnevnom radu bave maloljetnicima, dalo se naslutiti da postoje poteškoće u provedbi odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu ponajprije u vezi s maloljetnicama, i to zbog naizgled nedovoljnih kapaciteta. Sukladno tome autorice su nastojale provjeriti te tvrdnje provođenjem istraživanja na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu te prikupljanjem podataka od Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (dalje u tekstu: Ministarstva socijalne skrbi). Radi provođenja istraživanja zatraženi su podaci od nadležnih odgojnih ustanova te informacije o broju maloljetnica koje su bile upućene u te ustanove temeljem kaznene sudske odluke, odnosno prema odredbama ZSM-a, u razdoblju od 2018. do 2023. godine. Potrebno je istaknuti da se, unatoč tome što službeni popis odgojnih ustanova za maloljetnice nije javno dostupan, pregledom internetskih stranica odgojnih domova u Republici Hrvatskoj i pribavljenih podataka mogu dobiti saznanja o nadležnim institucijama za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu za maloljetnice. Sukladno tome ustanovljeno je da bi nadležne ustanove bili centri za pružanje usluga u zajednici (Split, Zadar,⁸⁴ Zagorje, Zagreb – Dugave), domovi za odgoj djece ili mladeži (Karlovac, Osijek, Pula, Rijeka) te odgojni dom (Mali Lošinj). Analizirani su i ključni akti tih ustanova (statuti) radi boljeg upoznavanja njihove nadležnosti pri provedbi i izvršavanju odgojnih mjera, posebice odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu. Tijekom ovog vremenskog razdoblja postojali su izazovi u vezi s primjenom odgojnih mjera za maloljetnice, a podaci s Općinskog kaznenog suda u Zagrebu između 2018. i 2023. godine pružaju dodatne informacije o broju kaznenih predmeta, upućivanju maloljetnica u odgojne ustanove te neizvršenim odgojnim mjerama.

7.1. Podaci Ministarstva socijalne skrbi

U ovom dijelu rada analizirat će se informacije dobivene od Ministarstva socijalne skrbi te centara za pružanje usluga u zajednici, kao i domova za odgoj djece i mladeži te odgojnih domova, koje pružaju uvid u situaciju izvršavanja spomenute odgojne mjere od strane maloljetnica u razdoblju od 2018. do 2023. godine.

---

⁸⁴ Prema Statutu tog Centra, kao i zaprimljenom dopisu od strane Centra za pružanje usluga u zajednici Zadar, proizlazi da nije nadležan za smještaj maloljetnica ni za njihovu dijagnostičku obradu. Vidjeti na: <https://domzaodgoj-zadar.hr/wp-content/uploads/2022/02/Statut-Centra-za-pruzanje-usluga-u-zajednici-Zadar.pdf> (9. 10. 2023.).

7.1.1. Podaci o izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu od strane maloljetnica

Iako je u većini statuta centara za pružanje usluga u zajednici (Split,⁸⁵ Zadar,⁸⁶ Zagorje – Odgojni dom Bedekovčina,⁸⁷ Zagreb – Dugave⁸⁸), domova za odgoj djece ili mladeži (Karlovac,⁸⁹ Osijek,⁹⁰ Pula,⁹¹ Rijeka⁹²) te odgojnog doma (Mali Lošinj⁹³) navedeno da će se pružiti smještaj i izvršavati odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, u praksi se nerijetko susreće potpuno drugačija situacija. Posebno se problematičnom (prema iskustvima jedne od autorica) pokazala situacija upućivanja na izvršavanje ove odgojne mjere u slučaju maloljetnica. U statutima navedenih ustanova nisu navedene nikakve specifikacije u vezi sa spolom, nego se samo spominju maloljetnici (što je inače termin koji se u maloljetničkom kaznenom pravu upotrebljava za oba spola).⁹⁴ Jedino statut Centra za pružanje usluga u zajednici Zadar jasno i izriječno propisuje da se usluga izvršavanja mjere upućivanja u odgojnu ustanovu pruža isključivo maloljetnicima, ne i maloljetnicama.

Tako je, primjerice, u Statutu Centra za pružanje usluga u zajednici Split⁹⁵ (dalje: Centar Split) regulirano da će Centar Split sukladno čl. 6. st. 5. obavljati poslove izvršavanja odgojnih mjera, među kojima je navedena i odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, pri čemu se ne navodi nigdje termin maloljetnik ili maloljetnica. Nadalje, u Statutu Centra za pružanje usluga u zajednici

---

⁸⁵ Statut Centra za pružanje usluga u zajednici Split, dostupan na: <https://centar-split.hr/wp-content/uploads/2023/09/Statut-CPUZ-Split-23..pdf> (20. 9. 2023.).

⁸⁶ Čl. 8. st. 9. Statuta Centra za pružanje usluga u zajednici Zadar, dostupan na: <https://domzaodgoj-zadar.hr/wp-content/uploads/2022/02/Statut-Centra-za-pruzanje-usluga-u-zajednici-Zadar.pdf> (9. 10. 2023.).

⁸⁷ Čl. 7. st. 2. Statuta Centra za pružanje usluga u zajednici Zagorje (Odgojni dom Bedekovčina), dostupno na: https://centarzagorje.hr/wp-content/uploads/2022/12/Statut-Centra-za-pruzanje-usluga-u-zajednici-Zagorje-procisceni-tekst-od-14.04.2022_.pdf (9. 10. 2023.).

⁸⁸ Statut Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb – Dugave, dostupan na <https://centar-dugave.hr/wp-content/uploads/2023/09/Statut-Centra-Dugave.pdf> (20. 9. 2023.).

⁸⁹ Čl. 7. st. 2. Statuta Doma za odgoj djece i mladeži Karlovac, dostupan na: https://dzo-karlovac.hr/fileadmin/dzo-karlovac/dokumenti/STATUS_DOMA_ZA_ODGOJ_DJECE_I_MLADEZI_KARLOVAC.pdf (9. 10. 2023.).

⁹⁰ Čl. 7. st. 3. Statuta Doma za odgoj djece i mladeži Osijek, dostupan na: <http://domzaodgoj-osijek.hr/documents> (9. 10. 2023.).

⁹¹ Čl. 7. st. 2. Statuta Doma za odgoj djece i mladeži Pula, dostupan na: http://www.domzaodgojpula.hr/wp-content/uploads/2022/05/STATUT_DOMA-2015_1.pdf (20. 9. 2023.).

⁹² Čl. 7. Statuta Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka iz 2021., dostupan na: <https://dzo-rijeka.hr/wp-content/uploads/2021/07/StatutDZORi.pdf> (26. 9. 2023.).

⁹³ Čl. 7. st. 3. Statuta Odgojnog doma Mali Lošinj, dostupan na: <http://www.dom-losinj.hr/files/warehouse/Statut2015-%20PDF.pdf> (9. 10. 2023.).

⁹⁴ Čl. 2. ZSM-a.

⁹⁵ Statut Centra za pružanje usluga u zajednici Split.

Zagreb – Dugave (dalje: Centar Dugave)⁹⁶ nalaze se odredbe gotovo identičnog sadržaja kao u Statutu Centra Splita u vezi s pružanjem smještaja te provođenjem odgojnih mjera, među kojima je navedena i odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu.⁹⁷

U tom su smislu za provjeru navedenih informacijama navedenim centrima i domovima za odgoj upućeni dopisi s upitom koliko je bilo maloljetnica na izvršavanju ove mjere u razdoblju od 2018. do 2023. Dopise su uzvratili centri za pružanje usluga u zajednici Osijek, Split, Zadar i Zagreb.⁹⁸

Iz dopisa Centra za pružanje usluga u zajednici Osijek proizlazi da su u razdoblju od 2018. do 2023. bile smještene četiri maloljetnice (dvije 2020. i po jedna 2022. i 2023.). U splitski Centar za pružanje usluga u zajednici bile su upućene tri maloljetnice (jedna 2019. i dvije 2022.) na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu u razdoblju od 2018. do 2022. Centar Zagreb – Dugave naveo je da u razdoblju od 2018. do 2022. kod njih nijedna maloljetnica nije bila upućena na izdržavanje mjere upućivanja u odgojnu ustanovu po kaznenoj sudskoj odluci.⁹⁹

Tablica 2.

**MALOLJETNICE UPUĆENE NA IZDRŽAVANJE ODGOJNE MJERE
UPUĆIVANJA U ODGOJNU USTANOVU U RAZDOBLJU OD 2018.–
2023. U CENTRIMA ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI OSIJEK,
SPLIT I ZAGREB**

	Osijek	Split	Zagreb	Ukupno
2018.	-	-	-	-
2019.	-	1	-	1
2020.	2	-	-	2
2021.	-	-	-	-
2022.	1	2	-	3
2023.	1	-	-	1
Ukupno	4	3	-	7

Iz dopisa Centra za pružanje usluga u zajednici Zadar, koji nije na popisu relevantnih ustanova, proizlazi da Centar, kao pravni sljednik Doma za odgoj djece i mladeži Zadar, od 2006. godine ne pruža usluge smještaja ni timske

⁹⁶ Statut Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb – Dugave.

⁹⁷ Čl. 7. st. 5. toč. 4. Statuta Centra Dugave.

⁹⁸ Posebno želimo zahvaliti svima koji su u tim centrima sudjelovali u pribavljanju i dostavi podataka, koji su nam od velike važnosti za ovaj rad.

⁹⁹ Poruka e-pošte primljena 9. 10. 2023.

procjene za djevojke, tj. maloljetnice. Stoga nemaju uspostavljenu listu čekanja, a svi pristigli zahtjevi za smještaj odbačeni su. Iz dopisa i podatka koje je dostavio sam Centar tako proizlazi da je u razdoblju od 2018. do 2023. bilo 12 odbačaja zahtjeva za dijagnostičkom obradom te dva odbačaja provođenja odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu.

Tablica 3.

**BROJ ODBAČENIH ZAHTJEVA ZA DIJAGNOSTIČKU OBRADU
I ODGOJNU MJERU UPUĆIVANJA U ODGOJNU USTANOVU
OD CENTRA ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI ZADAR U
RAZDOBLJU OD 2018. DO 2023.**

Godina	Dijagnostička obrada	Odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu
2018.	0	0
2019.	0	1
2020.	2	0
2021.	2	0
2022.	6	1
2023.	2	0
Ukupno	12	2

7.2. Analiza slučajeva

U nastavku ovog rada analizirat će se tri slučaja iz 2020. i 2021. godine u kojima su donesene pravomoćne odgojne mjere upućivanja maloljetnica u odgojne ustanove. Unatoč tome što je svrha tih mjera bila izdvojiti maloljetnice iz njihova dotadašnjeg okruženja, pružiti im strukturirani odgojni tretman, omogućiti im školovanje i spriječiti daljnje kazneno djelovanje, sud je bio obaviješten da odgojne mjere nisu provedene zbog ograničenih smještajnih kapaciteta. Ovaj problem bio je dugotrajan jer je proizlazio iz organizacijskih poteškoća. U tri konkretna slučaja, koja su bila predmet pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu, donesena su rješenja kojima se određuje upućivanje maloljetnica na izvršenje odgojnih mjera u odgojnim ustanovama prema ZSM-u. Ta su rješenja postala pravomoćna i dostavljena su nadležnim centrima za socijalnu skrb u skladu sa Zakonom o izvršavanju sankcija za maloljetnike koji čine kaznena djela i prekršaje. Međutim, mjere nisu mogle biti provedene zbog činjenice da u Republici Hrvatskoj nije bilo raspoloživih mjesta za smještaj maloljetnica. Konkretno, radi se o predmetima pod brojevima Km-28/2020, Km-5/2021 i Km-35/2021.

7.2.1. *Slučaj 1*

U predmetu Km-5/2021 maloljetna A. H. osuđena je zbog krađe i izrečena joj je odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu. Ta je mjera donesena s obzirom na osobnost maloljetnice, teškoće u obiteljskim prilikama, činjenicu da je počinila kazneno djelo s vlastitom majkom te da je imala nisku razinu obrazovanja i druge poteškoće. Cilj je mjere bio omogućiti joj završetak školovanja, zaštititi je od negativnih utjecaja u obitelji i pružiti joj potrebnu pomoć. Pravomoćno je potvrđena nakon žalbe maloljetnice. Nakon toga započela je procedura izvršenja mjere, ali nije bilo dostupnih mjesta u odgojnim ustanovama zbog popunjenosti kapaciteta. Više ustanova odbilo je smještaj, uključujući i one u Zagrebu, Splitu, Puli, Bedekovčini, Karlovcu i Rijeci. Centar za socijalnu skrb nije uspio pronaći odgovarajuće mjesto za maloljetnicu te je mjera ostala neizvršena.

Dana 24. prosinca 2021. maloljetnica je smještena u Centar za pružanje usluga u zajednici Lipik, zajedno s braćom i sestrama, jer im je oboje roditelja bilo u istražnom zatvoru. Međutim, 18. siječnja 2022. spoznalo se kako taj centar nije prikladan za nju jer nisu osposobljeni za rad s djevojkama u riziku i s devijantnim ponašanjem te nisu mogli osigurati njezin individualizirani tretman ni školovanje. Maloljetnica je također nagovarala druge korisnike na bijeg i izbjegavala školu. Nakon toga 2. ožujka 2022. maloljetnica je premještena u Dom za odgoj djece i mladeži Split. Rješenjem Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 18. kolovoza 2023. obustavljena je odgojna mjera jer je maloljetnica boravila u odgojnoj ustanovi godinu i osam mjeseci, prestala je bježati iz nje, prestala se družiti s osobama koje loše utječu na nju, nije više činila kaznena djela i osiguran joj je postpenalni prihvrat budući da su se promijenile obiteljske prilike i roditelji surađuju sa stručnjacima.

7.2.2. *Slučaj 2.*

Slična je bila i situacija u predmetu broj Km-28/2020, u kojem je maloljetnoj R. N. izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu rješenjem Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 1. prosinca 2020. Mjera je izrečena zbog četiri produljena kaznena djela krađe i tri produljena kaznena djela računalne prijevare koja je maloljetnica počinila. U obrazloženju rješenja istaknuto je kako je maloljetnica stara 16 godina, dolazi iz rizične obitelji, a obitelj je bila pod nadzorom Centra za socijalnu skrb zbog nesuradnje i neprihvatanja normi društva. Ostali članovi obitelji također su počinili kaznena djela, među ostalima i maloljetničina braća i sestre. Maloljetnica nije završila školovanje i ne radi, a druži se s osobama sklonim činjenju kaznenih djela. Sud smatra da je nužno izolirati maloljetnicu iz takva okruženja i smjestiti je u odgojnu

ustanovu kako bi joj se pružio strukturirani tretman i obrazovanje te kako bi se utjecalo na njezinu reintegraciju u društvo. Rješenje je postalo pravomoćno 15. veljače 2021., nakon što je Županijski sud u Zagrebu odbio žalbu maloljetnice. Međutim, provedba mjere naišla je na poteškoće jer su odgojne ustanove prijavile popunjenost kapaciteta. Centar za socijalnu skrb pokušao je pronaći odgovarajuće mjesto za smještaj maloljetnice, ali nisu uspjeli pronaći slobodne kapacitete u odgovarajućim ustanovama. Osim toga, neke od ustanova navele su da će maloljetnicu staviti na listu čekanja. S obzirom na nedostatak slobodnih kapaciteta i potrebu za strukturiranim tretmanom, sud je smatrao da je odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu najprikladnija sankcija za maloljetnicu.

Dana 18. veljače 2022. Centar za socijalnu skrb Z. Područni ured D. predložio je izmjenu izrečene odgojne mjere za maloljetnicu R. N. Umjesto odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu predložena je odgojna mjera pojačane brige i nadzora. Razlog za tu izmjenu bilo je to što je prošlo više od šest mjeseci od izricanja prvotne mjere, maloljetnica se dulje od godinu dana nije pojavila kao počiniteljica novih kaznenih djela te je obitelj bila u kontaktu s Centrom za socijalnu skrb. Nakon toga Centar za socijalnu skrb dostavio je izvješće o promjeni prilika maloljetnice od 6. travnja 2022. Kasnije, 12. svibnja 2022., Općinsko kazнено državno odvjetništvo u Zagrebu predložilo je zamjenu odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu odgojnom mjerom upućivanja u odgojni zavod. Razlog za tu promjenu bilo je to što se mjera nije provodila, a maloljetnica je postala nedostupna za djelatnike Centra te je počinila novo kazнено djelo krađe. Nakon promjena okolnosti viša stručna savjetnica suda predložila je odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod kako bi se omogućilo maloljetnici školovanje i usvajanje prosocijalnih stavova. Rješenjem Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 4. studenog 2022. odobrena je zamjena odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu odgojnom mjerom upućivanja u odgojni zavod. Važno je napomenuti da su pred istim sudom obustavljena dva kaznena postupka protiv iste maloljetnice zbog novih kaznenih djela, uz pozivanje na činjenicu da je već bila osuđena na odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu u prethodnom slučaju.¹⁰⁰

7.2.3. *Slučaj 3.*

U sljedećem predmetu rješenjem Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 14. prosinca 2021. maloljetnoj Đ. K. izrečena je odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu zbog dva kaznena djela krađe. Sud je donio odluku uzimajući u obzir njezine neadekvatne životne uvjete, visoku rizičnost za delikventno

---

¹⁰⁰ Ovi predmeti nosili su brojeve Km-58/2020 i Km-38/2020.

ponašanje i činjenicu da nije redovito pohađala školu. Maloljetnica je odrasta u disfunkcionalnoj obitelji, u kojoj su i ostala djeca sklona kaznenim djelima. Obitelj živi na relaciji BiH – Hrvatska, što otežava kontakt i suradnju s CZSS. Majka nije sposobna pružiti odgovarajući nadzor i podršku. Sud je također uzeo u obzir mišljenje stručne suradnice suda, koja podržava prijedlog centra za izricanje mjere upućivanja u odgojnu ustanovu ili odgojni zavod. Odluka je postala pravomoćna istog dana jer su stranke odustale od žalbe. Dana 10. siječnja 2022. izdan je nalog za izvršenje rješenja, ali su svi odgojni domovi (Karlovac, Bedekovčina, Rijeka, Pula, Split i Osijek) odbili primiti maloljetnicu zbog popunjenosti kapaciteta u ženskim odgojnim skupinama, prema obavijesti CZSS Zagreb, Podružnica T., od 8. veljače 2022. Zatim je Općinsko kazneno državno odvjetništvo u lipnju 2022. predložilo zamjenu izrečene odgojne mjere odgojnom mjerom upućivanja u odgojni zavod jer se izrečena mjera nije počela izvršavati, a maloljetnica je postala nedostupna Centru za socijalnu skrb i nije se očekivalo da će uskoro biti smještena u odgojnu ustanovu.¹⁰¹ Kasnije je ipak maloljetnica provela određeno vrijeme u disciplinskom centru zbog svoje želje za osamostaljivanjem i trudnoće.¹⁰² Maloljetnica je ovu mjeru izvršila u kontinuitetu od 23. siječnja 2023. do 23. travnja 2023. Procjena provedbe mjere bila je zadovoljavajuća, a fokus mjere bio je na njezinoj želji za osamostaljivanjem s obzirom na to da je bila trudna i da je očekivala drugo dijete.

7.2.4. Dodatne zanimljivosti u predmetima koji su istraženi, a nisu prikazani u analizi slučajeva

Dodatno, analizom proučavanih dostupnih spisa (i to od 2011. godine do danas) primijetilo se da su neke maloljetnice do 2016. godine ostajale u Odgojnoj ustanovi Bedekovčina zbog ranijih rješenja, ali su i ondje činile kaznena djela. Nakon toga upućene su u odgojni zavod. U rješenjima pregledanih predmeta spominju se kao zadnje ustanove Odgojna ustanova Pula i Odgojna ustanova Rijeka, gdje su neke maloljetnice koje su činile kaznena djela završile prije nego što su preusmjerene u Odgojni zavod Požega.¹⁰³ Međutim, prema dopisu Ministarstva obitelji iz 2014. godine problem se počeo intenzivnije po-

---

¹⁰¹ Također, obustavljen je drugi kazneni postupak koji je pokrenut protiv maloljetnica pred istim sudom pod brojem Km-23/2021 zbog pravomoćno izrečene odgojne mjere u opisanom predmetu Km-35/2021.

¹⁰² Rješenjem istog suda od 20. siječnja 2023. odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu zamijenjena je odgojnom mjerom upućivanja u disciplinski centar na neprekidni boravak u trajanju od 3 mjeseca.

¹⁰³ Podaci i spoznaje dostupne iz istraživanja provedenog na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu.

javljivati ne samo za maloljetnice već i za maloljetnike jer nije bilo slobodnih mjesta ni u jednom domu za maloljetnike. Između 2014. i 2020. stručne suradnice nisu često predlagale ovu odgojnu mjeru jer su bile svjesne da je ona neizvršiva zbog problema s kapacitetima.¹⁰⁴ No od 2020. godine počele su ponovno predlagati tu mjeru, svjesne potrebe za njom, što se odražavalo u porastu broja predmeta. Dakle, od pregledanih predmeta samo u predmetu Km-16/2022 primijećeno je da je predložena i izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu. Razlozi za to uključivali su povijest maloljetnice koja je prethodno počinila imovinska kaznena djela te situaciju s kapacitetima odgojnih ustanova. U ovom slučaju odlučeno je da se primijene blaže odgojne mjere pojačane brige i nadzora te posebne obveze pohađanja škole i uključivanja u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, s čime su se onda suglasili i Centar za socijalnu skrb te državna odvjetnica, pa je sud te odgojne mjere i izrekao. Općenito, postoje naznake da se zbog problema s kapacitetima odgojnih ustanova u nekim slučajevima predlažu strože odgojne mjere, kao što je upućivanje u odgojni zavod iz čl. 16. ZSM-a, što bi se moglo dodatno istražiti primjenom fokus-grupa s relevantnim stručnjacima na sudovima i državnim odvjetništvima.

Dakle, kada se sumiraju podaci kojima se raspolaže, proizlazi da je u vremenskom razdoblju od 2018 do 2023. u Osijeku i Splitu bilo sedam maloljetnica upućenih na izdržavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu, dok u Zagrebu nije bila nijedna. Prema informacijama iz prakse proizlazi da je situacija ponešto drugačija. Mjera se u praksi, što proizlazi iz dopisa samih ustanova i provedene analize slučajeva, izvršava u vrlo malom broju slučajeva, ponajviše zbog nedovoljnih smještanih kapaciteta, ili se uopće ne izvršava zbog nepostojanja adekvatne odgojne ustanove za smještaj maloljetnica. Slijedom toga nije nepoznata praksa da se nerijetko odbijaju zahtjevi suda za smještajem maloljetnika i maloljetnica u odgojne ustanove ili se stavljaju na tzv. liste čekanja.

7.3. Podaci Općinskog kaznenog suda u Zagrebu

U svrhu analize teme istraživanja provedeno je i istraživanje na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu kao specijaliziranom sudu za maloljetne počinitelje kaznenih djela i sudu s najvećim brojem predmeta. S obzirom na to da ne postoji distinkcija među predmetima, pa tako ni posebni zapisi i podaci prema spolu, bilo je potrebno ponajprije analizirati sve slučajeve iz Kaznenog upisnika koji su se odnosili ili se odnose na maloljetnike u razdoblju od 2018. do

---

¹⁰⁴ Poznato jednoj od autorica iz svakodnevnog iskustva u radu s maloljetnicima.

25. 8. 2023. godine, a potom izdvojiti predmete u kojima su maloljetnice bile počiniteljice ili supočiniteljice kaznenih djela.

Tablica 4.

Predmeti 'Km', koji su se vodili protiv maloljetnika i maloljetnica pred Općinskim kaznenim sudom u Zagreb u razdoblju od 2018. do 25. 8. 2023.

Godine	Ukupni broj predmeta na sudu protiv maloljetnika od 2018. do 25. 8. 2023.	Maloljetnici	Maloljetnici postotak	Maloljetnice	Maloljetnice postotak
2018.	55	47	85 %	8	15 %
2019.	59	47	80 %	12	20 %
2020.	62	49	79 %	13	21 %
2021.	44	34	77 %	10	23 %
2022.	62	53	85 %	9	15 %
2023.	48	37	77 %	11	23 %
Ukupno za promatrano razdoblje	330	267	81%	63	19 %

Iz podataka prikazanih u Tablici 4 razvidno je da od ukupnog broja maloljetničkih predmeta u promatranom razdoblju na maloljetnice u prosjeku otpada oko 19 %. Ukupni je broj predmeta koji su se u razdoblju od 2018. do 2023. na Općinskom kaznenom sudu vodili protiv maloljetnika 63, što je u prosjeku oko 10 predmeta godišnje.

Ukoliko se ima na umu da je, prema podacima Državnog zavoda za statistiku (dalje: DZS), postotak sudjelovanja maloljetnica u maloljetničkom kriminalu 2022. bio oko 8 % (ukupno je bilo 274 osuđene maloljetne osobe, od čega 24 maloljetnice),¹⁰⁵ onda su podaci Općinskog kaznenog suda u Zagrebu posebno zanimljivi jer daleko premašuju postotak sudjelovanja od 8 % godišnje.

¹⁰⁵ Državni zavod za statistiku – T.06.08. Osuđeni maloljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i navršanim godinama života u 2022., dostupno na: https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0608_2022.px&px_path=Pravosudje__kaznena__maloljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=5c785bc9-04ad-4750-b559-419eb2ff296f (29. 9. 2023.).

Tablica 5.

PRIKAZ PREDMETA „KM“ KOJI SU SE VODILI PROTIV
MALOLJETNICA PRED OPĆINSKIM KAZNENIM SUDOM
U ZAGREBU OD 2018. DO 25. 8. 2023. U KOJIMA SU BILE
IZREČENE ZAVODSKE ODGOJNE MJERE, DISCIPLINSKI
CENTAR, IZVANZAVODSKE ODGOJNE MJERE TE PRIDRŽAJ
MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Ukupni broj predmeta na sudu od 2018. do 25. 8. 2023. protiv maloljetnica	Ukupni broj svih predmeta po godinama	Zavodske odgojne mjere i disciplinski centar	Izvanzavodske odgojne mjere i pridržaj maloljetničkog zatvora
2018.	8	2	6
2019.	12	3	9
2020.	13	6	7
2021.	10	3	7
2022.	9	3	6
2023. do 25. 8. 2023.	11	7	4
Ukupno	63	24	39

Nakon pregleda ukupnog broja predmeta i izdvajanja ‘Km’ predmeta koji su se odnosili na maloljetnice, izvršena je analiza toga koliko se od ukupnog broja predmeta po godinama odnosi na zavodske odgojne mjere (odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu iz čl. 15. ZSM-a i odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod iz čl. 16. ZSM-a, dok odgojna mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu iz čl. 17. ZSM-a objektivno i ne postoji zbog nedostatka ustanove) te odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar.¹⁰⁶ Analiziralo se izricanje mjera kako bi se vidjela njihova zastupljenost s ciljem mogućeg donošenja zaključka. Istraživanje nije upozorilo na moguće zaključke o kriminalitetu i politici izricanja i izvršenja maloljetničkih sankcija maloljetnicama, barem ne na razini Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, s obzirom na to da su podaci po godinama bili promjenjivi. Ponekad je bilo više izrečeni zavodskih, a ponekad izvanzavodskih mjera. Također, prema dojmu s kojim se svakodnevno u praksi susreću osobe koje postupaju u maloljetničkim predmetima izgledalo je da postoji tendencija rasta broja predmeta u kojima se izriču zavodske odgojne mjere, što iz provedenog istraživanja ne proizlazi.

¹⁰⁶ S druge strane, analizirani su podaci za sve druge maloljetničke sankcije – izvanzavodske odgojne mjere (primjerice najčešće odgojna mjera pojačane brige i nadzora, posebne obveze uključivanja maloljetnica u humanitarni rad ili u poslove ekološkog ili karitativnog značenja, ili posebne obveze uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman za mlade) ili pridržaja maloljetničkog zatvora (maloljetnički zatvor nije bio izrečen).

Tablica 6.

PRIKAZ BROJA PREDMETA 'KM' KOJI SU SE VODILI PROTIV
MALOLJETNICA NA OPĆINSKOM KAZNENOM SUDU U ZAGREBU
U RAZDOBLJU OD 2018. DO 25. KOLOVOZA 2023. S OBZIROM
NA IZREČENE ODGOJNE MJERE UPUĆIVANJA U ODGOJNU
USTANOVU, UPUĆIVANJA U ODGOJNI ZAVOD I UPUĆIVANJA U
DISCIPLINSKI CENTAR

Godina	Ukupni broj kaznenih predmeta za maloljetnice	Broj predmeta u kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu	Broj predmeta u kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod	Broj predmeta u kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar
2018.	8	1	0	1
2019.	12	0	2	1
2020.	13	1	4	1
2021.	10	2	1	0
2022.	9	1	1	1
2023.	11	0	3	4
UKUPNO od 2018. do 2023.	63	5	11	8
Neizvršeno zbog nedostatka smještaja ili poteškoće		3 (2020. i 2021.)		

Sljedeća analiza odnosi se na podatke o predmetima u kojima su bile izrečene odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu, upućivanja u odgojni zavod i upućivanja u disciplinski centar. Naime, željelo se provjeriti o kojem je broju sudskih odluka riječ, odnosno u koliko je predmeta maloljetnicama izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu. Zatim se nastojalo utvrditi radi li se o smanjenju ili povećanju broja izrečenih mjera tijekom promatranog razdoblja, kao i provjeriti što je s izvršenjem tih odgojnih mjera.

Iz prikazanih podataka proizlazi da je odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu u promatranom razdoblju (2018.–2023.) maloljetnicama bila izrečena u ukupno pet predmeta, dok nije bila izrečena ni u jednom predmetu 2019. i 2023. Iz istraživanja provedenog na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu proizlazi da je iznimno slaba primjena i zastupljenost ove mjere, posebno kad se ima u vidu odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod (izrečena u 11 pred-

meta), koja je, iako je stroža mjera, bila više nego duplo zastupljenija u odnosu na odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu.

Razlog je vrlo vjerojatno to što stručne osobe nisu ni predlagale takvu mjeru s obzirom na saznanje o nedostatku smještajnih kapaciteta u odgojnim ustanovama.¹⁰⁷ Međutim, situacija se promijenila 2020. godine, kada su stručnjaci iz državnog odvjetništva i suda počeli predlagati ovu mjeru. Naime, postojala je velika potreba za izricanjem, primjenom i provedbom ove mjere, što potvrđuju podaci o listama čekanja u domovima za maloljetnike.¹⁰⁸ S obzirom na navedeno, analiziran je i broj predmeta u kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod (čl. 16. ZSM-a) i odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar (čl. 13. ZSM-a), jer je uočeno da su u praksi stručnjaci često predlagali, a suci izricali, ove mjere kada su postojali razlozi za izricanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu (čl. 15. ZSM-a). Razlog je sličnost u provođenju tih mjera s odgojnom mjerom upućivanja u odgojnu ustanovu te u mogućnostima tretmana maloljetnica radi ostvarivanja cilja preodgoja. Takav jedno vrijeme nužan pristup bio je posljedica saznanja o organizacijskim izazovima u izvršenju predmetne odgojne mjere, posebice zbog preustroja određenih odgojnih ustanova s tradicionalno specificiranom namjenom upravo u svrhu provedbe ove mjere, primjerice Odgojne ustanove Bedekovčina. Drugi odgojni centri također su prolazili kroz proces deinstitucionalizacije i transformacije, što je rezultiralo smanjenjem kapaciteta za prijam maloljetnica. S obzirom na potrebu za institucionalnim tretmanom i izdvajanjem iz obitelji kod rizičnih maloljetnica, često se smatralo da je bolje primijeniti slične maloljetničke sankcije nego da maloljetnica ostane s neizvršivom odgojnom mjerom iz čl. 15. ZSM-a, pa se slijedom toga u nuždi pribjegavalo gore navedenim mjerama, zbog čega su i one uzete u razmatranje tijekom istraživanja i pisanja ovog rada.

8. ZAKLJUČAK: POTREBA ZA REFORMOM I ZAŠTITOM RANJIVIH MALOLJETNIKA

Toliko puta napisana rečenica kako bi u svakom slučaju smještaj maloljetnika u ustanovu bilo koje vrste trebalo uzeti kao posljednju mjeru kao da je postala sama sebi svrhom. Jasno je kako je za maloljetnike najbolje da ostanu u okviru svoje obitelji, ali ne i po cijenu ugrožavanja njihove dobrobiti i daljnjeg razvoja. Potrebno je voditi se najboljim interesom djeteta, tj. maloljetnika i ma-

---

¹⁰⁷ Informacije poznate jednoj od autorica s obzirom na profesiju.

¹⁰⁸ Također informacije poznate jednoj od autorica s obzirom na profesiju. Podatak da postoje liste čekanja za smještaj maloljetnika u dom proizlaze i iz godišnjih izvješća Pravo-braniteljice za djecu. Vidi dio 6. u radu.

loljetnica, te im nastojati pomoći, za što je potreban multidisciplinarni pristup. Smatramo kako je potrebno osvijestiti i prihvatiti kako u društvu postoji određena skupina maloljetnika koju je nužno izdvojiti iz njihove obiteljske sredine i postojećeg životnog okruženja upravo kako bi im se moglo pomoći i zaustaviti njihovo daljnje ugrožavanje, te time posredno zaštititi i društvo u cjelini. Važno je naglasiti da se radi o ranjivoj, marginaliziranoj skupini maloljetnika, koji često dolaze iz disfunkcionalnih obitelji. Njihova su prava često narušena, a pristup pravdi ograničen. Ovaj rad poziva na osvještavanje te činjenice te ističe potrebu za zaštitom i podrškom ovim mladim osobama kroz sveobuhvatne reforme. Autorice ovog rada pozdravljaju bilo kakav trud i nastojanje da se maloljetnicima i maloljetnicama u kaznenom postupku omogući što bolji tretman, uz izbjegavanje loših strana institucionalizacije, međutim, ograničavanje kapaciteta u odgojnim ustanovama bez odgovarajuće alternative nije na dobrobit maloljetnica (ni maloljetnika).

Podaci do kojih se došlo provedenim istraživanjem kako na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu tako i u centrima za pružanje usluga u zajednici, odnosno odgojnim domovima s obzirom na izricanje i izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu maloljetnicima upućuju na njezinu slabu zastupljenost u praksi, izricanju i primjeni, odnosno izvršavanju. To je posebno zabrinjavajuće ako se ima na umu da je prema istraživanju na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu stroža mjera upućivanja u odgojni zavod izrečena u dvostruko više predmeta (11) u odnosu na mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu (5). Dakle, maloljetnicama je izrečena stroža odgojna mjera, vrlo vjerojatno jednim dijelom, kako je to u radu obrazloženo, i zbog nedostataka smještajnih kapaciteta za izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu. Iz tog istraživanja proizlazi da je u razdoblju od 2018. do 2023. mjera upućivanja u odgojnu ustanovu maloljetnicama izrečena u samo pet predmeta, dok prema podacima dobivenim od centara za pružanje usluga u zajednici Osijek i Split za isto razdoblje proizlazi da je kod njih bilo smješteno na izdržavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu sedam maloljetnica.

Nedostatak smještajnih kapaciteta vjerojatno je jedan od razloga zbog kojih se pribjelo tzv. deinstitucionalizaciji i transformaciji institucionalnih sankcija. Zavodske mjere, konkretno upućivanje u odgojnu ustanovu, koja je primarno institucijska mjera, uvođenjem alternativnih načina njezina izvršenja (specijalizirano udomiteljstvo) doživljavaju promjenu svoje srži i načina – iz institucionalnog u izvaninstitucionalni. Međutim, vidjelo se da ni takva rješenja nisu zadovoljavajuća jer institut specijaliziranog udomiteljstva nije zaživio u kaznenim predmetima protiv maloljetnika i maloljetnica. Nedostatak specijaliziranih odgojnih ustanova za djevojčice, smanjen broj odgojnih ustanova za dječake te nedostatak alternativnih načina izvršenja sankcija u udruzi i specijaliziranom udomiteljstvu otvaraju niz pitanja o efikasnosti i pravednosti tih mjera. To postavlja ključno pitanje kako pravosudni sustav može osigurati

dosljednu i učinkovitu primjenu sankcija, uz istovremeno poštivanje prava maloljetnih osumnjičenika i optuženika.

Potrebno je razmotriti i promjene u smislu apsolutnog poštivanja načela supsidijarnosti i postupnosti u smislu da se institucionalne mjere izriču uvijek kao *ultima ratio*, kao kranja mjera, i to u pravilu tek nakon što se drugim mjerama dala prilika, što nerijetko dovodi i do toga da se institucionalne mjere izriču prekasno. Nažalost, u našoj praksi uočeno je kako se načelo supsidijarnosti u primjeni zavodskih mjera shvaća previše doslovno, što rezultira time da se jednom dijelu maloljetnika zavodske mjere izriču prekasno, pri kraju maloljetništva, kada je jedan dobar dio njih postao odgojno nedostupan.¹⁰⁹

Potrebno bi bilo u budućnosti napraviti veće reformske zahvate kako u zakonodavstvu tako i u provedbi sankcija te unutar sustava izdvojiti ustanove u kojima će biti smještena samo djeca kojima je izrečena odgojna mjera temeljem odredbi ZSM-a. Potrebno je zatim osigurati ustanove zatvorenog i poluotvorenog tipa (primjer Danske) te u njima osigurati odgovarajući psihijatrijski i pedagoški tretman maloljetnika. Za početak bilo bi poželjno u reformskom zahvatu osigurati barem manji broj ustanova specijaliziranih samo za maloljetnike (i maloljetnice), ali s većom kvalitetom smještaja i s većim brojem stručnih radnika, koji su posebno educirani za rad s takvim maloljetnicima, odnosno maloljetnicama. S tim u vezi predlaže se dodatno i provedba dubinske reforme sustava socijalne skrbi, institucionalnog smještaja i (specijaliziranog) udomiteljstva. S druge strane, proces deinstitucionalizacije ne bi trebao zaustaviti razvoj sustava institucionalnog smještaja djece kojoj je to potrebno.

LITERATURA:

1. Ajduković, M., Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi, *Revija za socijalnu politiku*, god. 11, br. 3–4, 2004, str. 299–321.
2. Borovec, K., Kršenje prava djece s problemima u ponašanju u medijima (s posebnim osvrtom na odgojne ustanove), u: Vladović, S. (ur.), *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju*, Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu, Zagreb, 2012, str. 161–173.
3. Čičak, I.; Laklija, M., Udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju iz perspektive stručnjaka, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, vol. 1, br. 5, 2018, str. 27–54.
4. Dumortier, E.; Christiaens, J.; Nuytiens, A., Belgium, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 239–265.
5. Filipčić, K.; Plesničar, M., Slovenia, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 395–419.

---

¹⁰⁹ Više v. Radić, I., *op. cit.* u bilj. 17, str. 397–445.

6. Laklija, M., Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustva udomitelja, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, vol. 48, br. 2, 2012, str. 109–123.
7. Lausten, M.; Frederiksen, S., Do you love me? An empirical analysis of the feeling of love amongst children in out-of-home care, *International Journal of Social Pedagogy*, vol. 5, br. 1, 2016, str. 90–103.
8. Liefwaard, T.; Kilkelly, U., Child-friendly justice: past, present and future, u: Goldson, B. (ur.), *Juvenile Justice in Europe: Past, Present and Future*, London & New York: Routledge, 2018, str. 57–73.
9. Maurović, I.; Križanić, V.; Klasić, P., Od rizika do sreće: otpornost adolescenata u odgojnim ustanovama, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 22, br. 2, 2014, str. 1–24.
10. McAra, L.; McVie, S., Transformations in youth crime and justice across Europe: evidencing the case for diversion, u: Goldson, B. (ur.), *Juvenile Justice in Europe: Past, Present and Future*, 2018, str. 73–103.
11. Miloš, L., *Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva – perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju*, završni specijalistički rad, Pravni fakultet u Zagrebu, kolovoz 2021.
12. Pruin, I.; Aebersold, P.; Weber, J., Switzerland, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 473–494.
13. Radić, I., *Sustav maloljetničkih sankcija*, doktorska disertacija (mentor: prof. dr. sc. Leo Cvitanović), Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, listopad 2016.
14. Ratkajec Gašević, G.; Maurović, I.; Zalović, T., Bjegovi mladih iz odgojnih domova i domova za odgoj, u: Popović, S.; Zloković, J. (ur.), *Zbornik radova s interdisciplinarnog znanstveno-stručnog skupa Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi*, Rijeka, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2017, str. 56–75.
15. Ratkajec, G.; Jeđud, I., Razlike u procjeni razine rizika između dvije skupine korisnika institucionalnog tretmana, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 17, br. 2, 2009, str. 1–14.
16. Sabolić, T.; Vejmelka, L., Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka, *Holon: postdisciplinarnan znanstveno-stručni časopis*, vol. 5, no. 1, 2015, str. 6–42.
17. Sovar, I., Institucionalizacija i deinstucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, *Ljetopis socijalnog rada*, vol. 22, br. 2, 2015, str. 311–332.
18. Storgaard, A., Denmark, u: Decker, S. H.; Marteache, N. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer International Publishing Switzerland, 2017, str. 267–286.
19. Storgaard, A., Denmark, u: Dünkel, F.; Grzywa, J.; Horsfield, P.; Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, Forum Verlag Godesberg, vol. 1, 2011.
20. Vestergaard, J., Special Youth Sanction, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 5, br. 1, 2004, str. 62–84.
21. Žižak, A., *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj – analiza stanja i prijedlog smjernica*, UNICEF, 2010, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/711/file/Udomiteljstvo%20djece%20u%20Hrvatskoj,%20analiza%20stanja%20i%20prijedlog%20smjernica%20.pdf>.

Summary

Marta Dragičević Prtenjača, PhD*

Ivana Radić, PhD**

Dijana Rizvić***

REFERRAL TO AN EDUCATIONAL INSTITUTION: EDUCATIONAL MEASURE AFFECTED BY THE GLOBAL TREND OF TRANSFORMATION AND DEINSTITUTIONALISATION.

The transformation and deinstitutionalisation of educational institutions in EU Member States have not bypassed Croatian juvenile criminal law. With the latest amendments to the Youth Courts Act in 2019, a completely new method of executing juvenile sanctions, known as specialised foster care, was introduced into Croatian juvenile law. This measure is implemented not only in social care institutions (community support centres or educational homes) but also in associations specialised in children with behavioural issues. According to the new regulation, it can now also be carried out by foster parents engaged in specialised foster care for children under a special regulation. The implementing regulation for specialised foster care is the Foster Care Act. However, despite legal regulation, its application is lacking, indicating serious issues in practice. The problems are twofold. On the one hand, there is understaffing in institutional accommodation facilities in educational institutions for boys and girls, and, regarding the latter, there are no adequate educational institutions for girls. On the other hand, the execution of this measure is not realised through an alternative, i.e., in a non-institutional way through specialised foster care. All of this can lead to absurdity and result in the imposition of more severe sanctions due to the lack of the possibility to execute the existing educational measure of referral to an educational institution. As a result, the research will investigate to what extent the imposition of this measure on underage girls is prevalent before the Municipal Criminal Court in Zagreb and where this measure is executed.

Keywords: juvenile criminal law, educational measures, referral to an educational institution, specialised foster care, minors, transformation and deinstitutionalisation

---

* Marta Dragičević Prtenjača, Associate Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Regular Member and Vice President of the Croatian Academy of Legal Sciences; marta.dragicevic@pravo.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9666-4765>

** Ivana Radić, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Split; iradic@pravst.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4946-6437>

*** Dijana Rizvić, Judge of Zagreb Municipal Criminal Court and President of the Department for Juveniles; dijanarizvic@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5659-2038>